

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS TEISĖS KATEDRA

VILMA KETLERIENĖ
(TARPTAUTINĖS JŪRŲ TEISĖS MAGISTRANTŪROS NEAKIVAIZDINIŲ STUDIJŲ
PROGRAMA)

JŪRININKŲ RENGIMO IR DIPLOMAVIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
dr. Alvydas Gineitis

Konsultantas –
doc. dr. Ingrida Panamariovienė

Vilnius, 2006

Turinys

Įvadas	3
1. Jūrininkų rengimas ir diplomavimas pagal 1978 m. Tarptautinę konvenciją dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų	6
1.1. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo tarptautinio teisinio reglamentavimo ištakos ir ypatumai	6
1.2. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo pagrindiniai teoriniai aspektai	10
1.2.1. Jūriniai dokumentai: samprata, esmė ir rūšys	11
1.2.2. Reikalavimai, taikomi laivo vadovaujančios sudėties ir eiliniams jūrininkams	18
1.2.3. Jūrininkų rengimo pagrindiniai bruožai	28
2. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo nacionaliniai teisiniai aspektai	32
2.1. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo ypatumai Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teisės aktuose	32
2.2. Jūrininkų rengimo įstaigos Lietuvoje	43
2.3. Lietuvos saugios laivybos administracijos vaidmuo jūrininkų rengimo ir diplomavimo procese	46
Išvados	52
Literatūros sąrašas	55
Santrauka	58
Summary	59
Priedai	60

Ivadas

Didelių krovinių kiekių ir didelio skaičiaus keleivių vežimas jūra, net ir tokiu atveju kai taikomos pažangios technologijos, natūraliai yra pavojinga veikla. Dar visai neseniai šimtai žmonių žuvo ar buvo sužeisti keltų ir kitose avarijose, o jų pasekmes pajuto ir daugybė kitų žmonių. Be to, daugelį dešimtmečių gyventojai kentė taršos poveikį netoli jų pakrančių atsitiktinai išsiliejus ar tyčia išliejus naftą iš laivų, kurių skaičius ir dydis nuolat auga. Kiekvienais metais įvyksta šimtai mažesnių laivų avarijų ir tūkstančiai incidentų, o tikroji ir potenciali visų šių problemų ekonominė kaina didėjančio eismo intensyvumo sąlygomis yra milžiniška.

Apskaičiuota, kad apie 80 procentų laivų avarijų jūroje įvyksta dėl žmonių klaidų. Tokių dažniausiai pasitaikančių klaidų pavyzdys yra klaidingi sprendimai, kuriuos priima laivuose dirbantys jūrininkai, ypač sudėtingomis navigacinėmis ir (arba) oro sąlygomis. Avarijos gali įvykti ir dėl variklių ar kitos įrangos gedimo, kai laivo įgula negali greitai tokio gedimo pašalinti. Dėl šių priežasčių jūrininkų rengimui ir diplomavimui būtina taikyti aukščiausius standartus. Žmonių gyvybės ir jų turto saugumas jūroje, jūrinės aplinkos apsauga nuo taršos ir net 80 procentų visos pasaulyje vykdomos prekybos priklauso nuo jūrininkų profesionalumo ir kompetencijos¹.

Teisinis reglamentavimas teisės teorijoje yra suprantamas kaip valstybės įgaliotų institucijų norminių teisės aktų, privalomų visiems tos valstybės piliečiams, leidimas.² Tačiau yra teisės normų, reglamentuojančių ne tik vienos kurios nors atskiros valstybės vidaus visuomeninius santykius, bet ir teisės normų, privalomų ir dviejų, ir trijų ir daugiau suverenių šalių piliečiams.

Jūrininkų rengimas ir diplomavimas yra sritis, reikalaujanti tam tikrų taisyklių, reguliuojančių šią sritį tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniu mastu. Šiandien jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinis reguliavimas pagrįstas Tarptautinės jūrų organizacijos (toliau – TJO) parengtais standartais. Pagrindinis TJO parengtas, jūrininkų rengimo ir diplomavimo sritį reglamentuojantis teisės aktas, be jokios abejonės yra 1978 m. Tarptautinė konvencija dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų su paskutiniais pakeitimais (Žin., 2005, Nr. 10 – 325) (toliau – JRAB konvencija).

Jūrininkų rengimas ir diplomavimas – tai sudėtingas procesas, kurio pagrindinis tikslas yra jūrininkas, turintis pakankamai žinių, mokėjimų ir įgūdžių eiti atitinkamas paskirtas pareigas

¹ http://www.imo.org/HumanElement/mainframe.asp?topic_id=62; prisijungimo laikas: 2006-06-12.

² Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004. P. 39.

laive ir vykdyti paskirtas funkcijas ir kurio kompetenciją patvirtina turimas valstybės vyriausybės kompetentingos institucijos išduotas dokumentas.

Jūrininkų rengimo ir diplomavimo, kaip srities kuri tiesiogiai susijusi su žmonių gyvybe ir jų turto saugumu jūroje bei jūros aplinkos apsauga, aktualumas yra neabejotinas. Teisinė bazė jūrininkų rengimo ir diplomavimo srityje Lietuvoje yra pakankamai išvystyta. Vis dėlto, nepaisant to, kad daugelis Lietuvos teisės aktų jūrininkų rengimo ir diplomavimo srityje atitinka Europos Sąjungos teisės aktų ir JRAB konvencijos nuostatas, šių nuostatų praktinis įgyvendinimas atskleidžia keletą problematinių šios srities reglamentavimo aspektų. Tai patvirtina tas faktas, kad 2004 metais parengus naują jūrininkų, dirbančių laivuose, kurie vykdo tarptautinius reisus, jūrinių laipsnių suteikimo tvarkos projektą, pastarasis po jo priėmimo susilaukė didelės jūrinės visuomenės kritikos. To pasekoje 2006 metais buvo priimtos šios tvarkos pataisos, kurios matyt taip pat nėra galutinės. Žinoma, reikia atsižvelgti ir į tai, kad nacionalinio reglamentavimo pokyčius lemia ir TJO bei Europos Sąjungoje vykstančios diskusijos dėl tam tikrų jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo aspektų. Būtent šios problemos ir paskatino rašyti magistro darbą pasirinkta tema ir gilintis į jūrininkų rengimo ir diplomavimo sritį, siekiant įvertinti dabartinę jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo bazę.

Be temos aktualumo, kitas motyvas paskatinęs gilintis į pasirinktą temą, yra jos mokslinis naujumas. Didėjančio pasaulinio laivyno, krovinių ir keleivių srautų bei laivų eismo intensyvumo sąlygomis, išsamesnė diskusija jūrininkų rengimo ir diplomavimo tema ypač pastebima pastarąjį dešimtmetį. Nežiūrint į tai, kad diskusijos jūrininkų rengimo ir diplomavimo klausimais nuolat vykdomos specialiuose TJO institucijose, įgaliotose priimti privalomus sprendimus, tačiau užsienio autorių darbų jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo problematikos tema surasti pavyko nedaug. Kapitonas V. S. G. Morrison yra vienas iš nedaugelio užsienio autorių, dalyvavęs JRAB konvencijos 1995 metų pataisų rengime ir knygoje „Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95“ komentuojantis JRAB konvencijos nuostatas. Informacijos apie pačią JRAB konvenciją, jos atsiradimo prielaidas, pakeitimų esmę, turinio aspektus pateikia ir kiti autoriai: B. Obando–Rojas, P. Boisson, E. Cruz-Iturzaerta ir kt. Pastebėtina, kad užsienio autoriai savo veikaluose nagrinėja tam tikrus atskirus jūrininkų rengimo ir diplomavimo instituto aspektus, kaip pavyzdžiui, neteisėtų veiksmų, susijusių su jūriniais dokumentais, apžvalga, mokymo įstaigų, jūrinių administracijų ir kitų institucijų vaidmuo jūrininkų rengimo ir diplomavimo procese ir kt. (N. Winchester, H. Sampson, T. Lane, C. Pillsbury ir kt.). Lietuvoje jūrininkų rengimo ir diplomavimo institutas, deja, yra viena mažiausiai nagrinėtų jūrų teisės sričių. Bene vienintelis autorius, parengęs darbų Lietuvoje šia tema yra profesorius V. Senčila. Tikimės, kad šis darbas

paskatins detalesnę jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo problematikos ir ateities perspektyvų tarptautinėje ir nacionalinėje teisėje analizę.

Pagrindinis šio darbo tikslas yra atskleisti jūrininkų rengimo ir diplomavimo instituto turinį ir nustatyti jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo pagrindinius aspektus, išdėstyti JRAB konvencijoje ir Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teisės aktuose. Papildomas tikslas - atskleisti jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo probleminius aspektus.

Siekiant nurodytų tikslų, šiam magistro darbui iškelti tokie uždaviniai:

1. atskleisti jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo pagrindinius aspektus, išdėstyti JRAB konvencijoje;
2. nustatyti Lietuvos Respublikos teisės normų, reglamentuojančių, jūrininkų rengimą ir diplomavimą, turinį;
3. išanalizuoti Lietuvoje veikiančių jūrininkų rengimą vykdančių institucijų (jūrinių mokymo įstaigų) ir Lietuvos saugios laivybos administracijos vaidmenį jūrininkų rengimo ir diplomavimo procese;
4. atskleisti jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo probleminius aspektus.

Darbe bus nagrinėjamas fundamentalus jūrininkų rengimo ir diplomavimo aspektas – teisinis reglamentavimas. Reikia pažymėti, kad nagrinėjant jūrininkų rengimo ir diplomavimo srities teisės normas, pagrindinis dėmesys darbe bus skiriamas JRAB konvencijai, nes būtent šis teisės aktas sudaro jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo pagrindą tarptautinėje teisėje. Europos Sąjungos direktyvos, reglamentuojančios jūrininkų rengimą ir diplomavimą, atskleidžia JRAB konvencijoje išdėstytas nuostatas ir visa apimtimi yra įgyvendintos Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Dėl šių priežasčių šiame darbe šių Europos Sąjungos direktyvų teisės normų turinys atskirai nebus nagrinėjamas.

Šis magistro darbas yra teorinio analitinio pobūdžio krypties. Tiriant jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo pagrindinius aspektus bei formuluojant šio darbo išvadas buvo remiamasi sisteminiu, loginiu, istoriniu, lyginamuoju tyrimo metodais.

Magistro darbą sudaro įvadas, dvi dalys ir išvados. Kiekviena darbo dalis suskirstyta į skyrius pagal nagrinėjamų klausimų pobūdį. Skyriai skirstomi į poskyrius, kuriuose analizuojami skirtingi to paties klausimo aspektai. Darbo sandarai įtakos turėjo tai, kad darbe nagrinėjami ne tik jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo aspektai, bet ir atskleidžiama pačio jūrininkų rengimo ir diplomavimo instituto specifiška.

1. Jūrininkų rengimas ir diplomavimas pagal 1978 m. Tarptautinę konvenciją dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų

1.1. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo tarptautinio teisinio reglamentavimo ištakos ir ypatumai

1978 metais, Londone, TJO priimta JRAB konvencija buvo pirmoji nustačiusi pagrindinius reikalavimus jūrininkų rengimui, atestavimui ir budėjimui tarptautiniu lygmeniu. Iki JRAB konvencijos priėmimo tokius reikalavimus jūrininkams paprastai nustatydavo kiekvienos valstybės atitinkami valdžios organai dažniausiai net neatsižvelgdami į kitų valstybių turimą patirtį ir egzistuojančią teisinę bazę šioje srityje. JRAB konvencijos nuostatos taikomos ne tik jūrininkams, bet ir laivų savininkams bei valdytojams, jūrinėms mokymo įstaigoms, nacionalinėms jūrinėms administracijoms. JRAB konvencija įsigaliojo 1984 m. balandžio 28 d. Buvo tikimasi, kad JRAB konvencijoje nustatyti reikalavimai užtikrins jūrų laivų kapitonų, vadovaujančių specialistų bei eilinių jūrininkų tinkamą kompetenciją, o taip pat saugų laivų valdymą laikantis JRAB konvencijoje normatyvų. Tačiau jau 1980 metų pabaigoje tapo aišku, kad JRAB konvencijoje išdėstytos nuostatos yra neaiškios, nevienareikšmiškai suprantamos ir reikalauja papildymo.³ 1993 metais TJO atkreipdama dėmesį į tai, kad dauguma laivų avarijų jūroje įvyksta dėl žmogaus klaidos, ėmėsi visapusiškai peržiūrėti JRAB konvenciją. Tokiu būdu 1995 metais TJO būstinėje, Londone, surengtoje JRAB konvencijos narių konferencijoje buvo priimtos JRAB konvencijos pataisos, įsigaliojusios 1997 m. liepos 7 d. Šios JRAB konvencijos pataisos nebuvo paskutinis bandymas tobulinti jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinį reglamentavimą.

TJO institucijose dabartiniu metu vyksta diskusijos JRAB konvencijos peržiūrėjimo klausimais ir kaip nurodo P. Schodder, yra didelė tikimybė, kad jau 2010 – 2012 metais bus galutinai parengta nauja JRAB konvencijos redakcija.⁴ Pagrindiniai siūlomi JRAB konvencijos pakeitimai apima tam tikrus problematinius JRAB konvencijos aspektus, kurių egzistavimas sparčiai vystantis laivybos sektoriui negali užtikrinti žmonių gyvybės ir jų turto saugumo jūroje bei jūros aplinkos apsaugos.

Šiuo metu JRAB konvencijos narėmis yra 150 valstybių, kurių laivyno suminis bruto tonažas sudaro daugiau kaip 98 procentus pasaulio prekybos laivyno suminio bruto tonažo.⁵

³ Obando–Rojas B. STCW–95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 5.

⁴ Shodder P. New STCW?// Hanseatic despatch, 2006 Spring. P. 1.

⁵ http://www.imo.org/Conventions/mainframe.asp?topic_id=247; prisijungimo laikas: 2006-09-05.

Buvimas JRAB konvencijos nare pats savaime dar nereiškia, kad JRAB konvencijos nuostatos dėl jūrininkų rengimo ir diplomavimo yra visiškai ir visa apimtimi įgyvendintos. Čia reikėtų paminėti taip vadinamąjį „baltąjį sąrašą“. Pirmąjį „baltąjį sąrašą“, nurodantį JRAB konvencijos nares, visiškai ir visa apimtimi įgyvendinusias JRAB konvencijos nuostatas, 2000 metais parengė TJO.⁶ Reikia pažymėti, kad laivai, plaukiojantys su valstybės, kuri nėra TJO „baltajame sąraše“, vėliava yra valstybės uosto kontrolę (port state control) vykdančių pareigūnų taikiny. Be to, JRAB konvencijos narė, esanti „baltajame sąraše“, gali priimti sprendimą savo laivuose neįdarbinti jūrininkų, kurie parengimą ir jūrinius dokumentus gavo valstybėje, nesančioje minėtame sąraše.

Lietuva prie JRAB konvencijos prisijungė 1991 m. spalio 12 d. Vyriausybės nutarimu. Oficialus JRAB konvencijos tekstas paskelbtas 2005 m. sausio 24 d. „Valstybės žiniuose“. Kyla klausimas, kodėl Lietuvai esant JRAB konvencijos nare nuo 1991 metų, oficialus JRAB konvencijos tekstas „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas tik praėjus beveik keturiolikai metų? Pagrindinė to priežastis yra ta, kad tik 2001 metais TJO Lietuvą pripažino įvykdžiusia visus JRAB konvencijos reikalavimus ir įtraukė ją į taip vadinamąjį „baltąjį sąrašą“. Kaip skelbiama Lietuvos saugios laivybos administracijos parengtame 2003 – 2004 metų informaciniame leidinyje, jūrininkų rengimo ir diplomavimo sistemos tarptautinis pripažinimas ne tik pakėlė Lietuvos jūrininkų prestižą, bet ir suteikė teisę Lietuvos jūrininkams dirbti viso pasaulio valstybių laivynuose.⁷ Kita vertus, ilgą laiką Lietuvoje nebuvo aiškiai susiformavusi pozicija dėl tarptautinių sutarčių, prie kurių Lietuva yra prisijungusi (bet jų neratifikavusi) vietos Lietuvos teisės sistemoje. Konvencija yra sutartis. Prisijungimas prie jos reiškia susitarimą ir valstybių - konvencijos dalyvių - išsipareigojimą ją taikyti. Atsisakymas taikyti konvenciją dėl tos priežasties, kad ji yra neratifikuota, prieštarauja tarptautinės teisės principams, konkrečiai - 1969 m. Vienos Konvencijai dėl tarptautinių sutarčių teisės.

JRAB konvencija yra netipinės, sudėtingos struktūros ir didelės apimties tarptautinės teisės aktas. Ji susideda iš trijų pagrindinių dalių: straipsnių, priedo ir Jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo (JRAB) kodekso (toliau – JRAB kodeksas).

JRAB konvencijos straipsniuose nurodyti tie dalykai dėl kurių susitarė šalys priimdamos JRAB konvenciją.⁸ Tokiu būdu JRAB konvencijos straipsniuose numatyti JRAB konvencijos narių išsipareigojimai, teisės, apribojimai bei kontrolės procedūros. JRAB konvencijos straipsniai

⁶ http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=651&topic_id=257#intro; prisijungimo laikas: 2006-07-17.

⁷ Lietuvos saugios laivybos administracija 2003 – 2004 metai// http://www.msa.lt/doc/ataskaita_2003_2004.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

⁸ Cruz-Iturzaerta E. STCW Module: 8th Course on Flag State Implementation and PSC. London: International Maritime Organization publication, 2002. P. 14.

liko nepasikeitę nuo jų priėmimo 1978 metais⁹ Atskirai reikėtų paminėti JRAB konvencijos III straipsnį, nurodantį JRAB konvencijos taikymo apimtį. Pagal minėtą straipsnį, JRAB konvencija taikoma jūrininkams, dirbantiems laivuose, plaukiojančiuose su JRAB konvencijos narės vėliava, išskyrus:

- karo laivus, pagalbinius ar kitokius laivus, priklausančius valstybei ar valstybės valdomus ir užsiimančius vien valstybės nekomercine veikla;

- žvejybos laivus;
- pramogines jachtas, nenaudojamas verslui;
- medinius primityvios konstrukcijos laivus.

Priimta 1978 metais JRAB konvencija turėjo tik du komponentus: straipsnius ir priedą. JRAB konvencijos priede nurodyti reikalavimai, kurių privalu laikytis, įgyvendinant straipsniuose numatytus įsipareigojimus.¹⁰ JRAB konvencijos priedas susideda iš šių aštuonių skyrių:

- Bendrosios nuostatos;
- Kapitonas ir denio skyrius;
- Mašinų skyrius;
- Radijo ryšys ir radijo ryšio personalas;
- Specialūs tam tikrų tipų laivų personalo rengimo reikalavimai;
- Veiksmai avarinėmis situacijomis, darbo saugos, medicininės priežiūros ir gelbėjimo funkcijos;
- Atestavimas alternatyviems atestatams gauti;
- Budėjimas.

Kiekvienas JRAB konvencijos priedo skyrius susideda iš eilės taisyklių, kurios detalizuojamos JRAB kodekse. Todėl kiekviena JRAB konvencijos priedo skyriaus taisyklė turi būti skaitoma kartu su JRAB kodekso atitinkamo skyriaus taisykle tam, kad atskleisti tikrąją ir visapusišką tos taisyklės reikalavimų esmę.

JRAB kodeksas buvo priimtas 1995 metų JRAB konvencijos pataisomis. Jis apima beveik visas technines detales, reikalingas laikantis aštuoniuose JRAB konvencijos priedo skyriuose išdėstytų reikalavimų.¹¹ JRAB kodeksas yra tokios struktūros, kad tiksliai detalizuoja įsipareigojimus pagal JRAB konvencijos priedo skyrių atitinkamas taisykles, o pati informacija pateikiama lentelių pavidalu. JRAB kodeksas susideda iš A ir B dalių. A dalyje pateikiami tie privalomi reikalavimai, į kuriuos specialiai nurodyta JRAB konvencijos priedo taisyklėse. Šiose

⁹ http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=651&topic_id=257#intro; prisijungimo laikas: 2006-07-17.

¹⁰ Cruz-Iturzaerta E. STCW Module: 8th Course on Flag State Implementation and PSC. London: International Maritime Organization publication, 2002. P. 17.

¹¹ Boisson P. Safety at Sea: Policies, Regulations and International Law. Paris: Edition Bureau Veritas, 1999. P. 318.

nuostatose detaliai apibrėžti minimalūs normatyvai, kurių šalys turi laikytis tam, kad visiškai ir galutinai įgyvendintų JRAB konvenciją.¹² JRAB kodekso A dalies poskyriai sunumeruoti taip pat kaip JRAB konvencijos priedo taisyklės. JRAB kodekso B dalyje „Rekomendacinis JRAB konvencijos ir jos priedo nuostatų taikymo vadovas“ išdėstytos rekomendacinio pobūdžio normos, skirtos padėti JRAB konvencijos narėms ir kitiems subjektams, atsakingiems už JRAB konvencijos įgyvendinimą, taikymą bei joje nustatytų priemonių vykdymą, visa apimtimi ir vienodai įgyvendinti JRAB konvenciją.¹³ B dalyje siūlomos priemonės nėra privalomos ir skirtos tik paaiškinti kaip galima įvykdyti tam tikrus JRAB konvencijos reikalavimus.

Taigi, JRAB konvencija yra pagrindinis teisė aktas reglamentuojantis jūrininkų rengimą ir diplomavimą tarptautiniu lygmeniu. Kaip jau minėta aukščiau, pati JRAB konvencija yra didelės apimties ir netipinės struktūros teisės normų rinkinys. Dėl šios priežasties, siekiant suprasti jūrininkų rengimo ir diplomavimo procesą, jo svarbą laivybos sektoriuje, procese dalyvaujančių asmenų vaidmenį, jų teises ir pareigas, būtina apžvelgti ne tik JRAB konvencijos formavimosi etapus, struktūros ypatumus, bet ir pagrindinius teorinius, jūrininkų rengimą ir diplomavimą reguliuojančius, aspektus.

¹² Obando–Rojas B. STCW–95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 7.

¹³ Ten pat.

1.2. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo pagrindiniai teoriniai aspektai

Priimdamos JRAB konvenciją JRAB konvencijos narės bendru susitarimu nustatė tarptautinius jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvus siekdamos kuo geriau užtikrinti žmonių gyvybės ir jų turto saugumą jūroje bei jūros aplinkos apsaugą. Pats JRAB konvencijos pavadinimas išskiria tris pagrindines, JRAB konvencijoje nagrinėjamas, sritis: jūrininkų rengimą, jūrininkų atestavimą (diplomavimą) ir jūrininkų budėjimą. Siekiant šiame darbe nustatytų tikslų, reikšmingi yra tik tie JRAB konvencijos aspektai, kurie taikomi jūrininkų rengimui ir atestavimui.

Reikia pabrėžti, kad oficialus JRAB konvencijos tekstas, paskelbtas 2005 m. sausio 24 d. „Valstybės žiniuose“ lyginant su anglišku JRAB konvencijos tekstu, turi tam tikrų neaiškumų. Lietuviškame JRAB konvencijos tekste, vartojama sąvoka „atestavimas“ (angliškai certification), o ne „diplomavimas“. Autorių, dalyvavusių nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių jūrininkų rengimą ir diplomavimą, rengimo procese, teigimu, šios dvi sąvokos esti vienodos reikšmės. Tačiau problema yra ir tame, kad nei JRAB konvencijoje, nei Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teisės aktuose sąvokos „jūrininkų rengimas“, bei „jūrininkų diplomavimas“ nėra apibrėžtos.

Pagal JRAB konvencijoje apibrėžtas sąvokas - „atestatas“ (ji bus nagrinėjama šio darbo 1.2.1. poskyryje) ir „atestuotas“, kuri reiškia asmenį, turintį atestatą, atestavimą (diplomavimą) galime apibrėžti kaip atestato asmeniui išdavimo procesą. Pagal JRAB konvencijos I/9 taisyklę kiekviena JRAB konvencijos narė užtikrina, kad atestatai būtų išduodami tik tiems asmenims, kurie atitinka JRAB konvencijos reikalavimus dėl amžiaus, medicininio tinkamumo, darbo jūroje stažo, parengimo ir kvalifikacijos. Taigi, tik įvykdžius eilę reikalavimų asmuo įgyja teisę, kad jam kompetentinga JRAB konvencijos narės institucija išduotų atestatą, suteikiantį teisę eiti atitinkamas pareigas ar vykdyti paskirtas užduotis laive.

Kaip minėta, atestatai išduodami tik tiems asmenims, kurie atitinka JRAB konvencijos reikalavimus dėl rengimo. Tokiu būdu jūrininkų rengimas įsipina į atestavimo (diplomavimo) procesą ir nurodo kokias žinias, supratimą ir mokėjimus privalo pademonstruoti asmuo prieš jam išduodant atitinkamą atestatą. Jūrininkų rengimas – tai procesas kurio metu asmuo įgyja atitinkamas teorines žinias ir praktinius įgūdžius, privalomus pagal JRAB konvenciją.¹⁴ JRAB konvencijoje šalia sąvokos „rengimas“ pateikta dar viena sąvoka – „kompetencijos įvertinimas“. Pastaroji, kaip ir rengimo sąvoka, JRAB konvencijoje nėra apibrėžta. Kapitonas Morrison teigia, kad kompetencijos įvertinimas JRAB konvencijos prasme yra procesas, kurio metu pagal JRAB

¹⁴ Maritime Education and Training: a practical guide. London: The Nautical Institute, 1997. P. 17.

konvenciją tinkamai kvalifikuoti asmenys įsitikina, kad asmuo disponuoja teorinėmis žiniomis ir praktiniais įgūdžiais būtinais eiti atitinkamas pareigas ir vykdyti paskirtas užduotis laive.¹⁵

Jūrininkų atestavimą (diplomavimą) suprantant kaip atestato jūrininkui išdavimo procesą šiam įvykdžius eilę tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų dėl amžiaus, medicininio tinkamumo, darbo jūroje stažo, parengimo ir kvalifikacijos, būtina atsakyti į sekančius klausimus, padėsiančius suvokti šio proceso esmę: kas yra atestatas, kokios yra jo rūšys, kokie reikalavimai taikomi asmenims, siekiantiems gauti atitinkamą atestatą, kas vykdo jūrininkų rengimą ir kokie yra to rengimo ypatumai ir kt.

Toliau darbe aptarsime pagrindinius JRAB konvencijos teorinius jūrininkų rengimo ir atestavimo aspektus: jūrinių dokumentų sampratą ir rūšis, reikalavimus, taikomus atitinkamiems atestatams gauti, jūrininkų rengimo pagrindinius bruožus.

1.2.1. Jūriniai dokumentai: samprata, esmė ir rūšys

Pagrindinis JRAB konvencijos tikslas yra nustatyti minimalius darbo stažo, amžiaus, sveikatos būklės, parengimo, kvalifikacijos bei egzaminavimo reikalavimus, kurių atitikimas tampa pagrindu asmeniui išduoti tai paliudijantį dokumentą. Labai svarbu yra apibrėžti kas turima omenyje teigiant, kad dokumentas išduotas pagal JRAB konvenciją. Kadangi autentiškame JRAB konvencijos tekste, paskelbtame „Valstybės žiniuose“ vartojama sąvoka „atestatas“ (angliškai „certificate“), toliau šiame darbe ji ir bus vartojama pagal JRAB konvenciją išduotam atestatui apibrėžti. Sąvoka „atestatas“ pateikta JRAB konvencijos II skyriuje ir reiškia „galiojantį dokumentą, kad ir kaip jis vadintųsi, išduotą Šalies Administracijos arba pagal jos įgaliojimą, arba tos Administracijos pripažintą kaip suteikiantį šio dokumento turėtojui teisę eiti jame nurodytas pareigas arba pareigas, kurias leidžia eiti nacionalinės taisyklės“. Atestatai išduodami kapitonom, vadovaujantiems specialistams ir eiliniams įgulos nariams, atitinkantiems JRAB konvencijos reikalavimus. Kapitonas Morrison komentuodamas minėtos sąvokos reikšmę teigia, kad JRAB konvencijoje pateikta atestato reikšmė atskleidžia tris pagrindinius principus.¹⁶

Pirma, atestato pavadinimas, t.y. kad ir kaip tas dokumentas besivadintų, neturi įtakos jo statusui kaip dokumentui išduotam sutinkamai su minėtos JRAB konvencijos reikalavimais. Sąvoka „atestatas“ apima kompetencijos atestatus ir jų patvirtinimus, specialius atestatus,

¹⁵ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 215.

¹⁶ Ten pat. P. 34.

kvalifikaciją liudijančius dokumentus ar kitokius dokumentinius įrodymus, pažyminčius, kad atitinkamo dokumento turėtojas atitinka JRAB konvencijos reikalavimus.

Kitas svarbus momentas išplaukiantis iš sąvokos „atestatas“, yra tas, kad minėtas dokumentas privalo būti išduotas tik JRAB konvencijos narės Administracijos ar kitos jos įgaliotos institucijos arba privalo būti tokios Administracijos pripažintas, priešingu atveju tai nebus dokumentas (atestatas) JRAB konvencijos kontekste. Sąvoka „Administracija“ apibrėžta JRAB konvencijos II straipsnyje ir reiškia JRAB konvencijos narės, „su kurios vėliava turi teisę plaukiojoti laivas, vyriausybė“. Atestato pripažinimas reiškia, kad Administracija tokį pripažinimą paliudija savo patvirtinimu. Patvirtinimas gali būti išduotas tik tada kai yra įvykdyti visi JRAB konvencijos reikalavimai.

Trečia, atestatas jo turėtojui suteikia teisę eiti jame nurodytas pareigas arba tas pareigas, kurias leidžia eiti nacionalinės taisyklės. Tai reiškia, kad atitinkamo atestato turėtojas turi teisę eiti tik atestate nurodytas pareigas laive, kurioms jo kompetencija yra pakankama ir atitinka JRAB konvencijos reikalavimus dėl darbo stažo, amžiaus, sveikatos būklės, parengimo, kvalifikacijos bei egzaminavimo. Teisė eiti atitinkamas pareigas laive ar vykdyti paskirtas užduotis gali būti įtvirtinta ir nacionalinėse taisyklėse. Reikalaujama, kad JRAB konvencijos narės priimtų nacionalinius teisės aktus, kuriuose būtų įtvirtinti bent minimalūs JRAB konvencijos reikalavimai.

Jūrininkai, įsidarbinantys arba priimami dirbti į atitinkamas su laivo veikla susijusias pareigas kaip laivo įgulos nariai privalo turėti paprastai ne vieną, o net keletą atestatų, įskaitant: kompetencijos atestatas, atestato patvirtinimas, atestato pripažinimas, specialūs atestatai ir kiti dokumentiniai įrodymai, darbo jūroje stažą patvirtinantis dokumentas, medicininį tinkamumą patvirtinantis dokumentas, lengvatinis leidimas. Toliau šiame darbe detaliau apibūdinsime minėtus atestatus.

Kompetencijos atestatas. Šis dokumentas išduodamas kapitonams, vadovaujantiems specialistams, radijo operatoriams ir eiliniams įgulos nariams, kurie atitinka JRAB konvencijoje nustatytus kompetencijos normatyvus dokumente nurodytų lygių funkcijoms laive vykdyti.¹⁷ Daktaras N. Winchester teigia, kad kompetencijos atestatas yra pagrindinis dokumentas įrodantis jūrininko turimą kvalifikaciją ir suteikiantis jam teisę plaukiojimo metu eiti nurodytas pareigas tam tikro tipo, nustatytos bendros talpos ar variklių galios laive bei vykdyti nurodytas funkcijas.¹⁸ Kompetencijos atestate nurodyti šio dokumento turėtojo duomenys, suteiktas jūrinis laipsnis bei jam taikomi su laivo valdymu susiję apribojimai dėl plaukiojimo rajono, laivo talpos,

¹⁷ Obando–Rojas B. STCW–95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 7.

¹⁸ Winchester N. Global regulation of seafarer certification// Proceedings of Seafarers International Research Center's fourth International Symposium. Cardiff university publication, 2005. P. 9.

laivo variklio galios ir kt. Kompetencijos atestatą jūrininkui išduoda atitinkamos valstybės kompetentinga institucija, paprastai, jūrinė administracija, po to kai jis išlaiko atitinkamus egzaminus pateikia kitus reikalingus dokumentus atitinkamam kompetencijos atestatui gauti. Kompetencijos atestatą jūrininkui turi teisę išduoti tik tos valstybės jūrinė administracija, kurios mokymo įstaigoje jis baigė atitinkamą parengimą, o ne jūrininko turimos pilietybės valstybės jūrinė administracija.¹⁹

Atestato patvirtinimas. Pagal JRAB konvencijos VI straipsnį kapitonų ir vadovaujančių specialistų atestatai privalo būti patvirtinti juos išduodančios JRAB konvencijos narės kompetentingos institucijos. Atestato patvirtinimas yra išduodamas kapitonams ir vadovaujantiems specialistams tik tuo atveju jei visi JRAB konvencijos reikalavimai yra įvykdyti. Patvirtinimai gali būti JRAB konvencijos narės išduodamų atestatų neatskiriama dalis arba jie gali būti išduodami kaip atskiri dokumentai.²⁰ Abi formos konstatuoja, kad teisėtas atestato turėtojas pagal JRAB konvencijos nuostatas yra įgijęs reikiamą kvalifikaciją ir turi teisę eiti nurodytas pareigas ir vykdyti nurodytų lygių funkcijas. Atestato patvirtinimas nustoja galioti pasibaigus patvirtinamo atestato galiojimo laikui arba tada, kai tokį atestatą išdavusi šalis jį atima, sustabdo jo galiojimą arba jį panaikina, taip pat praėjus ne daugiau kaip penkeriems metams nuo jų išdavimo datos.

Kaip nurodoma TJO Jūrininkų rengimo ir budėjimo standartų pakomitečio (Sub-Committee on Standards of Training and Watchkeeping (STW) 38 sesijos dokumente²¹, kuriame pateikti pasiūlymai, JRAB konvencijos peržiūrai ir pakeitimui, siekiant užkirsti kelią neteisėtiems veiksams, susijusiems su jūrinių dokumentų neteisėtu įgijimu ar klastojimu, JRAB konvencijoje turi būti nustatyta, jog kompetencijos atestatai ir jų patvirtinimai išduodami išimtinai tik vėliavos valstybės jūrinės administracijos (Administration of a flag State).

Atestato pripažinimo patvirtinimas. JRAB konvencijos I/10 taisyklė nurodo procedūrą, kurios privalo laikyti JRAB konvencijos narės kompetentinga institucija pripažindama kitos JRAB konvencijos narės kapitonui, vadovaujančiam specialistui ar radijo operatoriui išduotą atestatą. Tokia procedūra yra būtina ir neišvengiama, nes labai daug jūrininkų atestuotų įvairiose JRAB konvencijos narėse dirba su skirtingų šalių vėliavomis plaukiojančiuose laivuose. Kitais žodžiais tariant, jūrininkas turintis atestatą išduotą valstybėje x, tačiau dirbantis laive, registruotame valstybėje y, privalo turėti y valstybės jūrinės administracijos išduotą atestato pripažinimą, suteikiantį teisę eiti pareigas laive registruotame pastarojoje valstybėje ir

¹⁹ Winchester N. Global regulation of seafarer certification// Proceedings of Seafarers International Research Center's fourth International Symposium. Cardiff university publication, 2005. P. 9.

²⁰ Obando-Rojas B. STCW-95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 14.

²¹ IMO STW Sub-Committee 38th session document. Comprehensive review of the STCW Convention and STCW Code, 2007 January.

plaukiojančiame su jos vėliava. Nuo 2002 metų tokį atestato pripažinimą privalo turėti visi jūrininkai, dirbantys užsienio valstybės laivuose.²²

JRAB konvencija reikalauja, kad JRAB konvencijos narės kompetentinga institucija, pripažįstanti kitos JRAB konvencijos narės išduotą atestatą, tokį pripažinimą paliudytų savo patvirtinimu. Pasak kapitono Morrison, atestato pripažinimo patvirtinimas gali būti išduotas tik kai tokį patvirtinimą išduodanti institucija įsitikina, jog pripažįstamas atestatas jo turėtoji buvo išduotas laikantis JRAB konvencijos reikalavimų dėl darbo stažo, amžiaus, sveikatos būklės, parengimo, kvalifikacijos bei egzaminavimo ir minėta institucija su atitinkama JRAB konvencijos nare yra pasirašiusi įsipareigojimą nedelsiant pranešti apie bet kuriuos jos numatomus pagal JRAB konvenciją vykdomo jūrininkų rengimo ir atestavimo pakeitimus.²³ Be to, pagal JRAB konvenciją, prieš išduodama atestato patvirtinimą, kompetentinga institucija privalo įsitikinti, kad kapitonai, vyresnieji kapitono padėjėjai, vyriausieji ir antrieji mechanikai, pateikę pripažinti atestatus, pakankamai išmano apie jūrų teisės aktus, susijusius su funkcijomis, kurias jiems leidžiama vykdyti.

JRAB konvencijoje numatyta, kad jūrininkui, vykstant atestato pripažinimo procesui, ne ilgiau kaip tris mėnesius gali būti leista eiti pareigas laive turinčiam teisę plaukinti su JRAB konvencijos narės, į kurią kreiptasi dėl atestato pripažinimo, vėliava. Šiuo atveju turi būti bet kokie dokumentiniai įrodymai, kad tos valstybės kompetentingai institucijai yra paduotas prašymas dėl patvirtinimo.

Atestatai, išduoti valstybės, kuri nėra JRAB konvencijos narė, arba pagal jos įgaliojimą, negali būti pripažįstami.²⁴

Specialūs atestatai ir kiti dokumentiniai įrodymai. JRAB konvencijos V/2 taisyklės „Privalomi minimalūs ro-ro keleivinių laivų kapitonų, vadovaujančių specialistų, eilinių jūrininkų ir kito personalo rengimo ir kvalifikacijos reikalavimai“ 9 punkte nustatyta, jog jūrinės administracijos privalo užtikrinti, kad „kiekvienam asmeniui, dėl kurio yra nustatyta, jog jis yra įgijęs kvalifikaciją pagal šios taisyklės nuostatas, būtų išduoti tai liudijantys dokumentai“. Identiška nuostata pateikta ir V/3 taisyklės „Privalomi minimalūs ne ro-ro keleivinių laivų kapitonų, vadovaujančių specialistų, eilinių jūrininkų ir kito personalo rengimo ir kvalifikacijos reikalavimai“ 9 punkte. Be to, asmenims, baigusiems specialų gaisrų gesinimo parengimo kursą ar pirmosios medicinos pagalbos teikimo ar medicininės priežiūros parengimo kursą išduodamas specialus atestatas arba kitoks dokumentinis patvirtinimas, nebent minėtas parengimas yra įtrauktas į atestavimo reikalavimus kitam išduodamam tam tikram atestatui gauti.

²² Boisson P. Safety at Sea: Policies, Regulations and International Law. Paris: Edition Bureau Veritas, 1999. P. 317.

²³ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 33.

²⁴ Ten pat. P. 34.

Specialūs atestatai ir kiti dokumentiniai įrodymai išduodami jūrininkui ir patvirtina, kad pastarasis baigė atitinkamą parengimo kursą ir atitinka JRAB konvencijoje nurodytus kompetencijos normatyvus specialioms užduotims laive vykdyti: vadovauti gaisrų gesinimo operacijoms, teikti laive pirmąją medicinos pagalbą, padėti keleiviams avarinių situacijų metu, aptarnauti keleivius keleiviams skirtose patalpose, būti atsakingiems už krovinio pakrovimą ir iškrovimą bei jo priežiūrą gabenant ir tvarkymą tanklaivyje ir kt.

Minėtus dokumentus paprastai išduoda JRAB konvencijos narės kompetentinga institucija, įsitikinusi, kad asmuo baigė atitinkamą parengimą tos valstybės mokymo įstaigoje, kuriai ta kompetentinga institucija suteikė teisę teikti asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą atitinkamam atestatui gauti. Specialius atestatus ir kitus dokumentinius įrodymus, kaip teigia daktaras N. Winchester, gali išduoti ir jūrinės administracijos akredituota mokymo įstaiga, po to kai jūrininkas joje baigia atitinkamą parengimą.²⁵

Darbo jūroje stažą patvirtinantis dokumentas. Sąvoka „darbo jūroje stažas“ pateikta JRAB konvencijos I/1 taisyklėje ir reiškia „asmens darbo laive laiką, su kuriuo siejamas atestato jam išdavimas arba kitoks jo atestavimas“. Pagal JRAB konvencijos I/9 taisyklės 3 punkto 4 papunktį, kiekvienas asmuo, siekiantis gauti atitinkamą atestatą, privalo pateikti pakankamų įrodymų, kad yra įgijęs pakankamą darbo jūroje stažą. Kiekviena JRAB konvencijos narė savo ruožtu privalo užtikrinti, kad atestatai būtų išduodami tik tiems asmenims, kurie pateikia pakankamų įrodymų, kad yra įgiję darbo jūroje stažą, kuris laikomas pakankamu siekiamam atestatui gauti. Daktaro N. Winchester nuomone, darbo jūroje stažas yra pagrindinis elementas jūrininkų diplomavimo procese, įrodantis asmens įgytą kompetenciją per jo darbo laive laiką.²⁶

Darbo jūroje stažą patvirtinančiame dokumente paprastai nurodomi šie duomenys: asmens darbo laive pradžios ir pabaigos datos, duomenys apie laivą (laivo pavadinimas, vėliava, su kuria laivas plaukioja, laivo registracijos valstybė, laivo talpa, laivo variklių galingumas ir kt.).

Jūrininko medicininį tinkamumą patvirtinantis dokumentas. Pagal JRAB konvencijos I/9 taisyklės 3 punkto 3 papunktį, kiekvienas asmuo, siekiantis gauti atitinkamą atestatą, privalo pateikti pakankamų įrodymų, kad jis atitinka JRAB konvencijos narės nustatytus „medicininio tinkamumo normatyvus, ypač dėl regos ir klausos, ir turi galiojantį medicininį tinkamumą patvirtinantį dokumentą“. Kiekviena JRAB konvencijos narė privalo nustatyti jūrininkų sveikatos būklės normatyvus ir užtikrinti, kad atestatai būtų išduoti tik tiems asmenims, kurie atitinka šiuos normatyvus.

²⁵ Winchester N. Global regulation of seafarer certification// Proceedings of Seafarers International Research Center's fourth International Symposium. Cardiff university publication, 2005. P. 11.

²⁶ Ten pat. P. 10.

Kapitonas Morrison JRAB konvencijos I/9 taisyklės komentare nurodo, kad medicininį patikrinimą atlikti bei jūrininko medicininį tinkamumą patvirtinantį dokumentą turi teisę išduoti tik atitinkamos kvalifikacijos JRAB konvencijos narės pripažinti praktikuojantys gydytojai, kurių sąrašas turi būti prieinamas visoms tokios informacijos besikreipiančioms JRAB konvencijos narėms.²⁷

Reikia pažymėti, kad šiuo metu TJO institucijose svarstomos JRAB konvencijos pataisos, apimančios jūrininkų medicininio tinkamumo normatyvus. Atsižvelgiant į jūrininkų medicininio tinkamumo svarbą užtikrinant žmonių gyvybės ir jų turto saugumą jūroje bei jūros aplinkos apsaugą, siūloma nustatyti vienodus tarptautinius jūrininkų medicininio tinkamumo normatyvus ir įtraukti juos į JRAB konvenciją.²⁸

Lengvatinis leidimas. JRAB konvencijos VIII straipsnyje numatyta, kad JRAB konvencijos narės kompetentinga institucija išimtinio būtinumo aplinkybėmis, jei, jos nuomone, tai nekelia grėsmės žmonėms, turtui ar aplinkai, gali išduoti lengvatinį leidimą konkrečiam jūrininkui konkrečiame laive konkrečiai nustatyta laiką, tačiau neviršijantį šešių mėnesių, eiti pareigas, išskyrus radijo ryšio vadovaujančius specialistus, kurioms jis eiti neturi atitinkamo atestato, jeigu asmens, kuriam išduotas toks lengvatinis leidimas, kvalifikacijos lygis, kompetentingos institucijos nuomone, yra pakankamas užimti šią laisvą vietą nepažeidžiant saugumo. Kaip teigia B. Obando – Rojas, kapitonoms bei vyresniesiems mechanikams tokie lengvatiniai leidimai gali būti išduoti tik force majeure aplinkybėmis, kiek įmanoma trumpesniai laikui.²⁹ Pagal JRAB konvenciją, lengvatinis leidimas eiti bet kurias pareigas gali būti išduotas asmeniui, turinčiam atitinkamą atestatą, tik viena pakopa žemesnėms pareigoms.

Visi atestatai ir jų patvirtinimai, suteikiantys teisę teisėtam dokumento turėtojui eiti kapitono, vadovaujančio specialisto ar radijo operatoriaus pareigas laive, privalo būti atnaujinti ne rečiau kaip kartą per penkerius metus.³⁰ Pagal JRAB konvencijos I/11 taisyklę, „kapitonas, vadovaujantis specialistas ir radijo operatorius, turintis pagal bet kurį, išskyrus VI, Konvencijos straipsnį išduotą ar pripažintą atestatą [...] privalo ne rečiau kaip kartą per penkerius metus:

- 1) pasitikrinti, ar atitinka I/9 taisyklėje nustatytus medicininio tinkamumo normatyvus;
- 2) pagal JRAB kodekso A-I/11 poskyrį įrodyti, jog yra išlaikę savo profesinę kompetenciją“.

²⁷ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 74.

²⁸ IMO STW Sub-Committee 38th session document. Comprehensive review of the STCW Convention and STCW Code, 2007 January.

²⁹ Obando–Rojas B. STCW–95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 57.

³⁰ Ten pat. P. 71.

Taigi, asmenys, kandidatuojantys atnaujinti savo turimą atestatą, privalo: pirma, atitikti JRAB konvencijos narės, išdavusios atestatą, nustatytus medicininio tinkamumo normatyvus; antra, pateikti pakankamai įrodymų, kad turi aprobuotą darbo jūroje stažą, kuri įgyjant buvo vykdomos turimą atestatą atitinkančios funkcijos ir kurio bendra trukmė per pastaruosius penkerius metus buvo ne trumpesnė kaip vieneri metai arba įvykdyti vieną iš šių sąlygų:

- 1) išlaikyti aprobuotą testą arba
- 2) sėkmingai baigti aprobuotą kursą, arba
- 3) turėti aprobuotą darbo jūroje stažą, įgytą per ne trumpesnę kaip trijų mėnesių laikotarpį vykdant turimą atestatą atitinkančias funkcijas, arba einant viena pakopa žemesnes už turimą atestatą atitinkančias pareigas.³¹

TJO institucijose svarstant pasiūlymus JRAB konvencijos peržiūrai ir pakeitimui, išskirtinis dėmesys sutelktas į JRAB konvencijos nuostatų, dėl atestatų atnaujinimo, pakeitimą. Teigiama, kad jūrininkų, tiek vadovaujančios sudėties, tiek ir eilinių, profesinės kompetencijos išsaugojimui būtinas turimų atestatų atnaujinimas, apimantis kartojamąjį parengimą (refresher training) ar aprobuoto testo išlaikymą.³²

Kiekviena JRAB konvencijos narė yra įpareigota palyginti kompetencijos normatyvus, kuriuos ji taikė iki 2002 m. vasario 1 d. išduodamiems atestatams su atestatams taikomais normatyvais, nurodytais JRAB kodekso A dalyje ir nustatyti, ar tokių atestatų turėtojams nereikia baigti žinių atnaujinimo ar kvalifikacijos kėlimo kursus arba išlaikyti egzaminą.³³ Tokie žinių atnaujinimo ir kvalifikacijos kėlimo kursai, nustačius, kad jie būtini, privalo būti JRAB konvencijos narės aprobuoti ir turi apimti atitinkamų nacionalinių bei tarptautinių taisyklių dėl žmonių gyvybės jūroje saugumo ir aplinkos apsaugos pasikeitimus bei atsižvelgti į bet kuriuos atitinkamų kompetencijos normatyvų papildymus.

Reikia pažymėti, kad viena pagrindinių, su jūrininkų dokumentais susijusių problemų ilgą laiką išlieka šių dokumentų klastojimo ir kitų neteisėtų veiksmų, susijusių su jūrinių dokumentų išdavimu problema. Tarptautinio jūrininkų tyrimų centro (Seafarers International Research Centre) 2001 metais atlikto tyrimo duomenimis, 9 procentai iš 450000 tyrime dalyvavusių jūrininkų, nurodė nesąžiningu būdu įgiję jūrinį dokumentą.³⁴ Be to, tyrime dalyvavusios 54 jūrinės administracijos pranešė apie 12962 atvejus, susijusius su jūrinių

³¹ Obando-Rojas B. STCW-95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 71.

³² IMO STW Sub-Committee 38th session document. Comprehensive review of the STCW Convention and STCW Code, 2007 January.

³³ Obando-Rojas B. STCW-95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 71.

³⁴ Lane T., Pillsbury C. Forgeries, Fakes and Frauds. Manila: Proceedings of the 4th LSM Asia Pacific Manning & Training Conference, 2001// <http://www.socp.org/publications/Manila-paper.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

dokumentų neteisėtu įgijimu ar klastojimu.³⁵ Šie duomenys ne tik atskleidžia egzistuojančios problemos mastą, bet ir nurodo, kad būtina imtis priemonių užkertant kelią neteisėtiems, su jūrinių dokumentų klastojimu susijusiems, veiksams. TJO Jūrininkų rengimo ir budėjimo standartų pakomitečio (Sub-Committee on Standards of Training and Wachkeeping (STW) 38 sesijos dokumente³⁶ pateikti pasiūlymai JRAB konvencijos peržiūrai, numato, kad siekiant išvengti neteisėtų veiksmų, susijusių su jūrinių dokumentų neteisėtu įgijimu ar klastojimu, būtina griežtinti atitinkamas JRAB konvencijos nuostatas.

1.2.2. Reikalavimai, taikomi laivo vadovaujančios sudėties ir eiliniams jūrininkams

Atestatai išduodami kapitonams, vadovaujantiems specialistams ir eiliniams įgulos nariams, atitinkantiems JRAB konvencijos reikalavimus.³⁷ JRAB konvencijos I/1 taisyklėje nurodytos tokios pozicijos ar užimamos pareigos laive, kaip kapitonas, vyresnysis kapitono padėjėjas, vyriausiasis mechanikas, radijo operatorius, eilinis jūrininkas, turinčios reikšmės teisingai tiek pačios JRAB konvencijos, tiek JRAB kodekso interpretacijai. Reikalavimai, taikomi minėtas atitinkamas pareigas laive einantiems asmenims, nustatyti JRAB konvencijos II skyriuje „Kapitonas ir denio skyrius“, JRAB konvencijos III skyriuje „Mašinų skyrius“ ir JRAB konvencijos IV skyriuje „Radijo ryšys ir radijo ryšio personalas.

Atsižvelgiant į JRAB konvencijos I/1 taisyklėje apibrėžtas sąvokas ir II, III ir IV skyrių nuostatas, galima išskirti šiuos jūrinius laipsnius:

1. Laivo įgulos vadovaujančios sudėties laivo denio skyriaus jūrininkų jūriniai laipsniai:
 - mažesnių negu 500 bruto talpos laivų laivavedybos budėjimo pamainai vadovaujantis specialistas;
 - 500 bruto talpos arba didesnių laivų laivavedybos budėjimo pamainai vadovaujantis specialistas;
 - nuo 500 iki 3000 bruto talpos laivų vyresnysis kapitono padėjėjas;
 - 3000 bruto talpos ir didesnių laivų vyresnysis kapitono padėjėjas;
 - mažesnių negu 500 bruto talpos laivų kapitonas;
 - nuo 500 iki 3000 bruto talpos laivų kapitonas;
 - 3000 bruto talpos ir didesnių laivų kapitonas;

³⁵ Lane T., Pillsbury C. Forgeries, Fakes and Frauds. Manila: Proceedings of the 4th LSM Asia Pacific Manning & Training Conference, 2001// <http://www.socp.org/publications/Manila-paper.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

³⁶ IMO STW Sub-Committee 38th session document. Comprehensive review of the STCW Convention and STCW Code, 2007 January.

³⁷ Ермолаев В. Г. Сиваков О. В. Морское право: учебное пособие. Москва, 2005. Р. 49.

- radijo operatorius.
- 2. Laivo įgulos vadovaujančios sudėties laivo mašinų skyriaus jūrininkų jūriniai laipsniai:
 - 750 kW ir didesnio galingumo pagrindinių variklių jūrų laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainai vadovaujantis mechanikas;
 - nuo 750 kW iki 3000 kW galingumo pagrindinių variklių jūrų laivo antrasis mechanikas;
 - 3000 kW ir didesnio galingumo pagrindinių variklių jūrų laivo antrasis mechanikas;
 - nuo 750 kW iki 3000 kW galingumo pagrindinių variklių jūrų laivo vyriausiasis mechanikas;
 - 3000 kW ir didesnio galingumo pagrindinių variklių jūrų laivo vyriausiasis mechanikas.
- 3. Laivo denio skyriaus eilinių jūrininkų jūriniai laipsniai:
 - laivavedybos (laivo denio skyriaus) budėjimo pamainos eilinis jūrininkas.
- 4. Laivo mašinų skyriaus eilinių jūrininkų jūriniai laipsniai:
 - mašinų skyriaus budėjimo pamainos eilinis jūrininkas.

Ši aukščiau pateikta klasifikacija palengvina ne tik reikalavimų, taikomų vadovaujantiems specialistams ir eiliniams jūrininkams, supratimą, bet ir jų užimamų pozicijų ar einamų pareigų, specifikos suvokimą. Toliau darbe aptarsime vadovaujančių specialistų ar eilinių jūrininkų užimamas pozicijas ir einamas pareigas laive bei reikalavimus, taikomus asmenims siekiantiems užimti minėtas pozicijas ar eiti pareigas laive.

Jūrininkai, einantys laivo denio ar laivo mašinų skyriaus vadovaujančių specialistų pareigas laive, privalo atitikti JRAB konvencijos nustatytus minimalius darbo stažo, amžiaus, sveikatos būklės, parengimo, kvalifikacijos bei egzaminavimo reikalavimus. Daktaro N. Winchester nuomone, pagrindinis dokumentas, kurį privalo turėti kiekvienas laivo denio ar laivo mašinų skyriaus vadovaujantis specialistas, yra kompetencijos atestatas, suteikiantis teisę eiti nurodytas pareigas tam tikro tipo, nustatytos bendros talpos ar variklių galios laive bei vykdyti nurodytas funkcijas.³⁸ Kapitonų ir vadovaujančių specialistų atestatai privalo būti patvirtinti juos išduodančios kompetentingos institucijos. Pagal JRAB konvencijos I/11 taisyklės 1 punktą, kiekvienas kapitonas, vadovaujantis specialistas ir radijo operatorius, turintis pagal JRAB konvenciją išduotą ar pripažintą atestatą, privalo ne rečiau kaip kartą per penkerius metus pasitikrinti ar atitinka nustatytus medicininio tinkamumo normatyvus ir įrodyti, kad yra išlaikę savo profesinę kompetenciją.

³⁸ Winchester N. Global regulation of seafarer certification// Proceedings of Seafarers International Research Center's fourth International Symposium. Cardiff university publication, 2005. P. 9.

Atitinkamas paskirtas užduotis laive turi teisę vykdyti tie jūrininkai, einantys laivo denio ar laivo mašinų skyriaus vadovaujančių specialistų pareigas laive, kurie turi specialius atestatus ar kitus dokumentinius įrodymus, patvirtinančius jų kompetenciją paskirtoms užduotims laive vykdyti. Tokie specialūs atestatai ir kiti dokumentiniai įrodymai apima: radiolokacijos ir navigacijos bei automatinio radiolokacinio žymėjimo sistemos parengimo kursų baigimo atestata, tanklaivių personalo parengimo kursų baigimo atestata, specialių gaisrų gesinimo parengimo kursų baigimo atestata, ro-ro keleivinių laivų personalo parengimo kursų baigimo atestata ir kt.

Kapitonai, vadovaujantys specialistai ar radijo operatoriai, turintys kompetencijos atestata, išduotą kitos valstybės jūrinės administracijos, nei ta su kurios vėliavos laive jie plaukioja, privalo gauti valstybės, su kurios vėliavos laive jie plaukioja, kompetencijos atestato pripažinimą.

B. Obando - Rojas nurodo, kad kiekvienas vadovaujantis specialistas, prieš jam paskiriant bet kurias užduotis laive, privalo baigti taip vadinamą rengimo laive programą, kad įgytų patirties vykdyti vadovaujančio specialisto pareigas, užduotis ir išipareigojimus.³⁹ Atestatas ar kitoks dokumentas baigus minėtą rengimo laive programą neišduodamas, apie tai pažymima rengimo registravimo dienyne ar panašiam laivo dokumente.

Bet kurie jūrininkai, įsidarbinantys arba priimami laive eiti laivo denio tarnybos ar laivo mašinų skyriaus vadovaujančių specialistų pareigas, kuriems numatytos saugos arba taršos prevencijos užduotys, prieš paskiriant jiems užduotis laive, privalo baigti pradinio parengimo kursą. Toks pradinio parengimo kursas pagal JRAB kodekso A-VI/1 poskyrio 2 punktą apima apmokymą dėl asmeninio išgyvenimo technikos, priešgaisrinės apsaugos ir gaisrų gesinimo, pirmosios pagalbos suteikimo pagrindų, asmens saugos ir socialinės atsakomybės. Šis reikalavimas dėl pradinio parengimo kurso baigimo, kaip teigia B. Obando - Rojas, taikomas praktiškai visiems laivyno vadovaujantiems specialistams.⁴⁰

Kokius konkrečius JRAB konvencijos nustatytus minimalius darbo stažo, amžiaus, sveikatos būklės, parengimo, kvalifikacijos bei egzaminavimo reikalavimus privalo atitikti vadovaujantys specialistai, kokius atestatus jie privalo turėti priklauso nuo vadovaujančių specialistų turimo jūrinio laipsnio, laive jiems paskirtų vykdyti užduočių ir kt. Toliau detaliau aptarsime reikalavimus, taikomus vadovaujantiems laivo denio tarnybos ir laivo mašinų skyriaus konkrečias pareigas einantiems specialistams.

³⁹ Obando–Rojas B. STCW–95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 21.

⁴⁰ Ten pat.

Kapitonas. Sąvoka apibrėžta JRAB konvencijos I/1 taisyklėje ir reiškia „laivui vadovaujantį asmenį“. Kapitonas Morrison minėtos taisyklės komentare nurodo, kad kapitonas privalo būti kompetentingas vykdyti šias vadovavimo lygio funkcijas: laivavedyba, darbas su krovniais ir krovos darbai, laivo eksploatacinis valdymas ir žmonių saugumas laive.⁴¹

Privalomi minimalūs atestavimo reikalavimai, taikomi kapitonui, JRAB konvencijoje suskirstyti į atskiras grupes pagal laivo talpą:

1. 3000 bruto talpos arba didesnių laivų kapitonas privalo:

- atitikti atestavimo (diplomavimo) reikalavimus, taikomus 500 bruto talpos arba didesnių laivų laivavedybos budėjimo pamainai vadovujančiam specialistui ir turėti ne mažesnę nei 36 mėnesių darbo jūroje einant šias pareigas stažą; šis laikotarpis gali būti sutrumpintas iki 24 mėnesių, jei nemažiau kaip 12 mėnesių šio darbo jūroje stažo įgyta dirbant vyresniuoju kapitano padėjėju;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-II/2 poskyryje 3000 bruto talpos laivų kapitonams ir vyresniesiems kapitano padėjėjams nustatytus kompetencijos normatyvus.

2. Nuo 500 iki 3000 bruto talpos laivų kapitonas privalo:

- atitikti atestavimo (diplomavimo) reikalavimus, taikomus 500 bruto talpos arba didesnių laivų laivavedybos budėjimo pamainai vadovujančiam specialistui ir turėti ne mažesnę nei 36 mėnesių darbo jūroje einant šias pareigas stažą; šis laikotarpis gali būti sutrumpintas iki 24 mėnesių, jei nemažiau kaip 12 mėnesių šio darbo jūroje stažo įgyta dirbant vyresniuoju kapitano padėjėju;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-II/2 poskyryje nuo 500 iki 3000 bruto talpos laivų kapitonams ir vyresniesiems kapitano padėjėjams nustatytus kompetencijos normatyvus.

3. Mažesnių nei 500 bruto talpos laivų kapitonas privalo:

- būti ne jaunesnis nei 20 metų;
- turėti ne mažesnę kaip 12 mėnesių darbo jūroje laivavedybos budėjimo pamainai vadovujančiu specialistu stažą;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-II/3 poskyryje mažesnių negu 500 bruto talpos pakrantės reisuos atliekančių laivų kapitonams nustatytus kompetencijos normatyvus.

Vyresnysis kapitano padėjėjas. Sąvoka pateikta JRAB konvencijos I/1 taisyklėje ir reiškia „vadovaujantį specialistą, kurio pareigos viena pakopa yra žemesnės už kapitano ir kuriam tenka

⁴¹ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 74.

vadovauti laivui, jeigu kapitonas nebegali eiti savo pareigų“. Kaip ir kapitonas, vyresnysis kapitono padėjėjas privalo būti kompetentingas vykdyti šias tris vadovavimo lygio funkcijas: laivavedyba, darbas su krovniais ir krovos darbai, laivo eksploatacinis valdymas ir žmonių saugumas laive.⁴²

Privalomi minimalūs diplomavimo (atestavimo) reikalavimai, taikomi vyresniajam kapitono padėjėjui, JRAB konvencijoje suskirstyti į atskiras grupes pagal laivo talpą:

1. 3000 bruto talpos arba didesnių laivų vyresnysis kapitono padėjėjas privalo:
 - atitikti atestavimo (diplomavimo) reikalavimus, taikomus 500 bruto talpos arba didesnių laivų laivavedybos budėjimo pamainai vadovaujančiam specialistui ir turėti ne mažesnę nei 12 mėnesių darbo jūroje einant šias pareigas stažą;
 - turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-II/2 poskyryje 3000 bruto talpos laivų kapitonams ir vyresniesiems kapitono padėjėjams nustatytus kompetencijos normatyvus.
2. Nuo 500 iki 3000 bruto talpos laivų vyresnysis kapitono padėjėjas privalo:
 - atitikti atestavimo (diplomavimo) reikalavimus, taikomus 500 bruto talpos arba didesnių laivų laivavedybos budėjimo pamainai vadovaujančiam specialistui;
 - turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-II/2 poskyryje nuo 500 iki 3000 bruto talpos laivų kapitonams ir vyresniesiems kapitono padėjėjams nustatytus kompetencijos normatyvus.

Laivo denio skyriaus budėjimo pamainos vadovaujantis specialistas. Ši sąvoka apima dvi JRAB konvencijos I/1 taisyklėje apibrėžtas sąvokas. Vadovaujantis specialistas reiškia „įgulos narį, bet ne kapitoną, paskirtą eiti pareigas pagal nacionalinę teisę ar taisyklės arba, jeigu tokio paskyrimo nėra, einantį šias pareigas pagal kolektyvinę sutartį arba papročius“. Denio skyriaus vadovaujantis specialistas reiškia „vadovaujantį specialistą, kurio kvalifikacija atitinka Konvencijos II skyriaus reikalavimus“.

Laivo denio skyriaus budėjimo pamainai vadovaujantys specialistai yra atsakingi už saugų laivo vedimą jų budėjimo metu, kai jie privalo visą laiką fiziškai būti laivo tiltelyje arba tiesiogiai su juo susisiekiąčioje vietoje tokioje kaip šturmano kabinoje arba tiltelio valdymo poste.⁴³ Laivavedybos budėjimo pamainos vadovaujantis specialistas privalo būti kompetentingas vykdyti šias eksploatacinių lygio funkcijas: laivavedyba, darbas su krovniais ir krovos darbai, laivo eksploatacinis valdymas ir žmonių saugumas laive.

⁴² Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 74.

⁴³ Ten pat. P. 95.

Privalomi minimalūs reikalavimai, taikomi laivo denio skyriaus budėjimo pamainos vadovaujantiems specialistams, pagal JRAB konvenciją apima:

1. 500 bruto talpos ir didesnių laivų laivavedybos budėjimo pamainos vadovaujantis specialistas privalo:

- būti ne jaunesnis nei 18 metų;
- turėti ne mažesnę kaip vienerių metų darbo jūroje stažą, kuris yra aprobuotos rengimo programos, apimančios rengimą laive pagal JRAB kodekso A-II/1 poskyrio reikalavimus, dalis, kuris yra dokumentais pagrįstas aprobuotos formos rengimo registravimo dienyne; kitu atveju jis privalo turėti ne mažesnę kaip trejų metų darbo jūroje stažą;

- įgydamas privalomą darbo jūroje stažą, ne trumpiau kaip 6 mėnesius būti vykdamas budėjimo laivo tiltelyje užduotis vadovaujant kapitonui ar paskirtam vadovujančiam specialistui;

- atitikti VI skyriaus taisyklių reikalavimus, tam, kad galėtų pagal Radijo ryšio reglamentą vykdyti jam priskirtas radijo ryšio užduotis;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-II/1 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.

2. Mažesnių nei 500 bruto talpos laivų laivavedybos budėjimo pamainos vadovaujantis specialistas privalo:

a) pakrančių reisų neatliekančiuose laivuose:

- turėti atitinkamą atestatą, taikomą darbui 500 bruto talpos arba didesniuose laivuose;

b) pakrančių reisuos atliekančiuose laivuose:

- būti ne jaunesnis nei 18 metų;

- būti baigęs specialų parengimo kursą, įskaitant atitinkamą darbo jūroje stažą, kaip to reikalauja Administracija, arba

- ne trumpesnę kaip 3 metų darbo jūroje denio skyriuje stažą;

- atitikti VI skyriaus taisyklių reikalavimus, tam, kad galėtų pagal Radijo ryšio reglamentą vykdyti jam priskirtas radijo ryšio užduotis;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-II/3 poskyryje mažesnių negu 500 bruto talpos pakrančių reisuos atliekančių laivų laivavedybos budėjimo pamainai vadovaujantiems specialistams nustatytus kompetencijos normatyvus.

Radijo operatorius. Sąvoka apibrėžta JRAB konvencijos I/1 taisyklėje ir reiškia „asmenį, turintį atitinkamą atestatą, Administracijos išduotą arba jos pripažintą pagal Radijo ryšio reglamento nuostatas“.

Pagal JRAB konvenciją, jūrininkas siekiantis gauti GJARSS radijo operatoriaus kompetencijos atestatą privalo:

- būti ne jaunesnis nei 18 metų;
- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-VI/2 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.

TJO Jūrininkų rengimo ir budėjimo standartų pakomitečio (Sub-Committee on Standards of Training and Watchkeeping (STW) 38 sesijos dokumente⁴⁴ nurodoma, kad dėl vadovaujančios sudėties jūrininkų, kuriems išduotas GMDSS radijo operatoriaus liudijimas, kompetencijos stokos ir atsižvelgiant į radijo ryšio svarbą paieškos ir gelbėjimo bei avarinių operacijų metu, būtina peržiūrėti JRAB konvencijos nuostatas dėl minėtų dokumentų išdavimo ir atnaujinimo.

Vyriausiasis mechanikas. Pagal JRAB konvencijos I/1 taisyklę, sąvoka „vyriausiasis mechanikas“ reiškia vyriausią pagal pareigas mechaniką, atsakingą už mechaninį laivo valdymą ir jo mechaninės bei elektromechaninės įrangos veikimą ir priežiūrą“. Kapitonas Morrison nurodo, kad vyriausiasis mechanikas privalo būti kompetentingas vykdyti šias vadovavimo lygio funkcijas: jūrų laivų mašinos; elektromechanika, elektronika ir valdymo įranga; techninė priežiūra ir remontas; laivo eksploatacinis valdymas ir žmonių saugumas laive.⁴⁵

Reikalavimai, taikomi laivo mašinų skyriaus vadovaujantiems specialistams, JRAB konvencijoje klasifikuojami į tam tikras grupes ne pagal laivo talpą, o pagal laivo pagrindinių variklių galią:

1. 3000 kW ir didesnio galingumo pagrindinių variklių laivų vyriausiais mechanikas privalo:

- atitikti atestavimo reikalavimus, taikomus mašinų skyriaus budėjimo pamainai vadovaujančiam specialistui ir turėti ne mažesnę kaip 36 mėnesių darbo jūroje stažą, iš kurių ne mažiau kaip 12 mėnesių einant atsakingas mechaniko pareigas, kurioms reikalinga turėti antrojo mechaniko kvalifikaciją;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-III/2 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.

2. Nuo 750 kW iki 3000 kW galingumo pagrindinių variklių laivų vyriausiais mechanikas privalo:

- atitikti atestavimo reikalavimus, taikomus mašinų skyriaus budėjimo pamainai vadovaujančiam specialistui ir turėti ne mažesnę kaip 24 mėnesių darbo jūroje stažą, iš kurių ne

⁴⁴ IMO STW Sub-Committee 38th session document. Comprehensive review of the STCW Convention and STCW Code, 2007 January.

⁴⁵ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 210.

mažiau kaip 12 mėnesių einant pareigas, kurioms reikalinga turėti antrojo mechaniko kvalifikaciją;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-III/3 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.

Antrasis mechanikas. Sąvoka apibrėžta JRAB konvencijos I/1 taisyklėje: „antrasis mechanikas reiškia mechaniką, kuris pagal pareigas viena pakopa yra žemesnis už vyriausiąjį mechaniką ir yra atsakingas už mechaninį laivo varymą ir jo mechaninės bei elektromechaninės įrangos veikimą ir priežiūrą, jei vyriausiasis mechanikas nebegali eiti savo pareigų“. Antrasis mechanikas kaip ir vyriausiasis mechanikas, kapitono Morrison teigimu, privalo būti kompetentingas vykdyti šias vadovavimo lygio funkcijas: jūrų laivų mašinos; elektromechanika, elektronika ir valdymo įranga; techninė priežiūra ir remontas; laivo eksploatacinis valdymas ir žmonių saugumas laive.⁴⁶

Pagal JRAB konvenciją, jūrininkas siekiantis gauti antrojo mechaniko kompetencijos atestatą privalo:

1. 3000 kW ir didesnio galingumo pagrindinių variklių laivų antrasis mechanikas privalo:

- atitikti atestavimo reikalavimus, taikomus mašinų skyriaus budėjimo pamainai vadovaujančiam specialistui ir turėti ne mažesnę kaip 12 mėnesių darbo jūroje mechaniku – stažuotoju arba mechaniku stažą;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-III/2 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.

2. Nuo 750 kW iki 3000 kW galingumo pagrindinių variklių laivų antrasis mechanikas privalo:

- atitikti atestavimo reikalavimus, taikomus mašinų skyriaus budėjimo pamainai vadovaujančiam specialistui ir turėti ne mažesnę kaip 12 mėnesių darbo jūroje mechaniku – stažuotoju arba mechaniku stažą;

- turėti aprobuotą išsilavinimą bei būti baigęs aprobuotą parengimo kursą ir atitikti JRAB kodekso A-III/3 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.

Laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainai vadovaujantis specialistas. Ši sąvoka JRAB konvencijoje nėra apibrėžta. Kaip nurodo kapitonas Morrison, ši sąvoka yra vartojama apibūdinant asmenį, kuris visų pirma bet kuriuo metu yra atsakingas už saugų ir veiksmingą mechanizmų, turinčių įtakos laivo saugumui, eksploatavimą ir priežiūrą bei prireikus už visų mašinų skyriaus budėjimo pamainos atsakomybei priskirtų mechanizmų tikrinimą,

⁴⁶ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 210.

eksploatavimą ir bandymą.⁴⁷ Pagal JRAB konvencijos I/1 taisyklę, laivo mašinų skyriaus vadovaujančio specialisto kvalifikacija privalo atitikti JRAB konvencijos III skyriaus reikalavimus.

Laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainos vadovaujantis specialistas, pagal JRAB konvenciją, privalo:

- būti ne jaunesnis nei 18 metų;
- turėti ne mažesnę negu šešių mėnesių darbo jūroje mašinų skyriuje stažą;
- turėti ne trumpesnę kaip 30 mėnesių išsilavinimą bei būti baigęs rengimo kursą,

apimančius ir rengimą laive, įregistruotą aprobuotos formos rengimo registravimo dienyne, bei atitikti JRAB kodekso A-III/1 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.⁴⁸

Eilinis jūrininkas JRAB konvencijos prasme reiškia „laivo įgulos narį, kuris nėra nei kapitonas, nei vadovaujantis specialistas“. B. Obando - Rojas nurodo, kad eilinius jūrininkus galima suskirstyti į tris kategorijas: eiliniai jūrininkai, dalyvaujantys budėjimo pamainoje (laivo denio ar mašinų skyriaus); eiliniai jūrininkai, kuriems nėra paskirtos budėjimo užduotys ir rengiami eiliniai jūrininkai, kuriems pagal atitinkamą rengimo ar mokymo programą numatyta tam tikrą laiką eiti šias pareigas.⁴⁹ Asmuo, eidamas eilinio jūrininko pareigas laive, privalo atitikti JRAB konvencijos narės nustatytus medicininio tinkamumo normatyvus, kvalifikacijos normatyvus toms pareigoms eiti (jeigu paskirtos budėjimo pamainos užduotys laive), būti atitinkamo amžiaus bei turėti pakankamą darbo jūroje stažą (jeigu paskirtos budėjimo pamainos užduotys laive). Asmenys, kuriems nepaskirtos budėjimo užduotys ir kurie šias pareigas eina rengimo metu, neprivalo turėti atestato. Kiti atestavimo (diplomavimo) reikalavimai, taikomi eiliniams jūrininkams, priklauso nuo to kokias užduotis vykdyti laive jiems yra paskirta.

Eiliniai jūrininkai, pagal tai kurioje budėjimo pamainoje (laivo denio ar mašinų skyriaus) jiems yra paskirtos pareigos, užduotys ir atsakomybė, skirstomi:

1. *Laivo denio tarnybos budėjimo pamainos eilinis jūrininkas.* Ši sąvoka JRAB konvencijos prasme reiškia laivo įgulos narį, kuris nėra nei kapitonas, nei vadovaujantis specialistas ir kuriam paskirtos pareigos, užduotys ir atsakomybė kaip laivavedybos budėjimo pamainos nariui. JRAB kodekso A-II/4 poskyryje nurodyti minimalūs reikalavimai, taikomi laivavedybos budėjimo pamainos eiliniams jūrininkams, vykstantiems pagalbinio lygio laivavedybos funkciją.

⁴⁷ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 225.

⁴⁸ Ten pat. 226.

⁴⁹ Obando-Rojas B. STCW-95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 22.

Pagal JRAB konvenciją, kiekvienas asmuo kandidatuojantis būti atestuotas 500 bruto talpos arba didesnio jūrų laivo laivavedybos budėjimo pamainos eiliniu jūrininku, privalo:

- būti ne jaunesnis kaip 16 metų;
- būti įgijęs darbo jūroje stažą, apimantį ne trumpesnę kaip šešių mėnesių parengimą bei praktiką, arba
- būti baigęs specialų parengimo kursą arba iki darbo jūroje ar laive, būti įgiję ne trumpesnę kaip dviejų mėnesių darbo jūroje stažą;
- atitikti JRAB kodekso A-II/4 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.⁵⁰

2. *Laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainos eilinis jūrininkas.* Ši sąvoka JRAB konvencijos prasme reiškia laivo įgulos narį, kuris nėra nei kapitonas, nei vadovaujantis specialistas ir kuriam paskirtos pareigos, užduotys ir atsakomybė kaip aptarnaujamo mašinų skyriaus budėjimo pamainos nariui. Kiekvienas laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainos eilinis jūrininkas privalo būti kompetentingas vykdyti pagalbinio lygio jūrų laivų mašinų aptarnavimo funkciją. Pagal JRAB konvencijos

Pagal JRAB konvencijos III/4 taisyklę, kiekvienas asmuo kandidatuojantis būti atestuotas 750 kW arba didesnio galingumo pagrindinių variklių jūrų laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainos eiliniu jūrininku, privalo:

- būti ne jaunesnis kaip 16 metų;
- būti įgijęs darbo jūroje stažą, apimantį ne trumpesnę kaip šešių mėnesių parengimą bei praktiką, arba
- būti baigęs specialų parengimo kursą arba iki darbo jūroje ar laive, būti įgiję ne trumpesnę kaip dviejų mėnesių darbo jūroje stažą;
- atitikti JRAB kodekso A-III/4 poskyryje nustatytus kompetencijos normatyvus.

B. Obando - Rojas nurodo, kad pagal JRAB konvenciją, asmenims, tinkamai atestuotiems ir turintiems eilinio jūrininko atestatą, neprivaloma turėti tokio atestato pripažinimo patvirtinimo, kai eilinis jūrininkas eina pareigas laive, plaukiojančiame su kitos valstybės vėliava, nei ta, kuri minėtą atestatą išdavė.⁵¹ Tačiau, kai kurios užsienio valstybių jūrinės administracijos ar kitos kompetentingos institucijos reikalauja, kad eilinis jūrininkas turėtų atestato pripažinimo patvirtinimą ir pačios išduoda atestato pripažinimo patvirtinimus, eiliniams jūrininkams, plaukiojantiems laivuose su jos valstybės vėliava.

Bet kuris eilinis jūrininkas, prieš paskiriant jam užduotis laive, privalo baigti atitinkamą rengimą laive, kurio tikslas supažindinti šias pareigas eisiančius jūrininku su laivo sandara, jo

⁵⁰ Obando–Rojas B. STCW–95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 22.

⁵¹ Ten pat. P. 25.

įranga, inventoriumi, procedūromis ir laivo savybėmis bei pagrindiniais saugos reikalavimais. Baigus tokį rengimą, atestatas paprastai neišduodamas, apie tai pažymima rengimo registravimo dienyne ar panašiam laivo dokumente. Šis reikalavimas taikomas bet kuriam įgulos nariui, įskaitant keleivinių laivų aptarnaujantį personalą.⁵²

1 Priede pateikti jūrininkų, užimančių atitinkamas pozicijas ar einančių atitinkamas pareigas laive, privalomi turėti atestatai ir jiems taikomi pagrindiniai reikalavimai, padėsiantys geriau suprasti jūrinio sektoriaus atitinkamiems specialistams taikomus privalomus reikalavimus, kurių visapusiškas įvykdymas suteikia teisę eiti atitinkamas pareigas laive.

1.2.3. Jūrininkų rengimo pagrindiniai bruožai

Pagrindinis JRAB konvencijos siekis yra užtikrinti žmonių gyvybės ir jų turto saugumą jūroje bei jūros aplinkos apsaugą. Geriausiai šio tikslo galima pasiekti rengiant kvalifikuotus jūrininkus. Jūrininkų rengimas pasaulyje vykdomas skirtingų tipų mokymo įstaigose: universitetuose, akademijose, kolegijose, profesinio mokymo centruose ir kt.⁵³ Turint omenyje pasaulyje dirbančių jūrininkų skaičių ir jų rengimą vykdančių mokymo įstaigų įvairovę, neabejotinai, kiekvienos valstybės jūrinė administracija ar kita kompetentinga institucija yra suinteresuota kontroliuoti tiek jūrininkų rengimo ir diplomavimo procesą, tiek ir išlaikyti jūrininkų kvalifikaciją.

Kiekviena JRAB konvencijos narė privalo užtikrinti, kad pagal JRAB konvenciją privalomas jūrininkų rengimas ir jų kompetencijos įvertinimas yra atliekami, prižiūrimi bei kontroliuojami pagal JRAB kodekso nuostatas. Kaip nurodo kapitonas Morrison, ši pareiga taikoma kiekvienos jūrininkų rengimo ir kompetencijos įvertinimo veiklos, vykdomos JRAB konvencijos narės teritorijos ar vėliavos jurisdikcijos ribose, atžvilgiu.⁵⁴ Taip pat ši pareiga taikoma bet kokiam jūrininkų rengimui ir kompetencijos įvertinimui už JRAB konvencijos narės jurisdikcijos ribų, jeigu pripažįstama, kad tokia vykdoma veikla atitinka JRAB konvencijos normatyvus, taikomus JRAB konvencijos narės išduodamiems atestatams.⁵⁵

Kiekviena JRAB konvencijos narė taip pat privalo užtikrinti, kad jūrininkų rengimas ir jų kompetencijos įvertinimas atestatams pagal JRAB konvencijos sąlygas išduoti visais atvejais

⁵² Obando–Rojas B. STCW–95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002. P. 25.

⁵³ Senčila V., Bartusevičienė I. Jūrininkų rengimo Lietuvoje ir Europos Sąjungoje derinimas ir perspektyvos// Tiltai. 2005, Nr. 3(32). P. 73

⁵⁴ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 87.

⁵⁵ Ten pat.

būtų organizuojami pagal rašytines programas, apimančias tokius dėstymo metodus ir priemones, procedūras bei kursų turinį, kokie yra būtini tam, kad būtų pasiektas nustatytas kompetencijos lygis. Kapitono Morrison nuomone, šios nuostatos tikslas yra įnešti vienodumo ir objektyvumo į jūrininkų rengimo ir kompetencijos įvertinimo procesą ir padidinti jūrininkų rengimo ir kompetencijos įvertinimo, vykdomo bet kurioje pasaulio vietoje, kokybę.⁵⁶ Tokių rašytinių programų pavyzdys yra TJO parengtos ir išleistos pavyzdinės programos. TJO pavyzdinės programos apima visus mokymo programai keliamus reikalavimus: išankstinius minimalius reikalavimus studentams (klausytojams), mokymo programos tikslus ir uždavinius, mokymo metodus, mokymo trukmę, maksimalų studentų (klausytojų) skaičių, mokymo programos planą, žinių ir praktinių įgūdžių vertinimo metodus ir kriterijus, rengimą vykdančių asmenų kvalifikacinius reikalavimus, rengime naudojamų priemonių aprašymą ir kt. Kompetencijos lentelėse esančiose JRAB kodekso A dalyje patekta informacija, kuri turi būti įtraukta į rengimo programą, nurodyti kriterijai, į kuriuos privalo atsižvelgti vertinant kompetenciją, taip pat žinios, supratimas ir mokėjimas, kuriuos turi pademonstruoti asmuo, kurio kompetencija yra vertinama.

Nepaisant to, kad JRAB konvencija nustato, kad jūrininkų rengimas ir jų kompetencijos įvertinimas atestatams pagal JRAB konvencijos sąlygas išduoti visais atvejais privalo būti organizuojami pagal rašytines programas, apimančias tokius dėstymo metodus ir priemones, procedūras bei kursų turinį, kokie yra būtini tam, kad būtų pasiektas nustatytas kompetencijos lygis, įstaigų, vykdančių jūrininkų rengimą, parengtos mokymo programos skiriasi. TJO šiuo atveju siūlo išeitį – pasinaudoti pavyzdinėmis programomis. Toks pasiūlymas yra tik rekomendacinio pobūdžio, kurio JRAB konvencijos narės neprivalo vykdyti. Lietuva šį reikalavimą yra įtvirtinusi nacionaliniuose teisės aktuose, nustatydamą, kad rengdama mokymo programą, mokymo įstaiga visais atvejais privalo atsižvelgti TJO parengtas ir išleistas pavyzdines programas, jeigu pastaroji yra tokias išleidusi.

Asmenys, atsakingi už pagal JRAB konvenciją privalomą jūrininkų rengimą ir kompetencijos įvertinimą, privalo būti tinkamos kvalifikacijos tam tikroms rengimo ir kompetencijos įvertinimo, vykdomų laive ar krante, rūšis bei lygiams. Pagal JRAB kodekso A-I/6 poskyrį, kiekvienas asmuo, laive ar krante vykdamas jūrininko rengimą, skirtą jam atestuoti pagal JRAB konvenciją, privalo turėti tai užduočiai, kurios vykdymui rengiama, reikalingą kvalifikaciją, išmanyti rengimo programą bei suvokti specifinius konkrečios vykdomo rengimo rūšies tikslus. Be to, jei rengimas vykdomas naudojant treniruoklį, minėti asmenys turi turėti

⁵⁶ Morrison W.S.G. *Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95*. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 88.

tinkamą parengimą dėl mokymo naudojant treniruoklius metodų ir būti įgiję praktinės rengimui naudojamo treniruoklio eksploatavimo patirties.

Kitaip tariant, jūrininkų rengimą vykdančys asmenys privalo būti tinkamos kvalifikacijos, turėti žinių, mokėjimų ir įgūdžių atitinkamam rengimui vykdyti. Tokie, už jūrininkų rengimą ir kompetencijos įvertinimą atsakingi asmenys yra atitinkamose mokymo įstaigose jūrininkų rengimą ir kompetencijos įvertinimą vykdančys asmenys.⁵⁷ JRAB konvencijos narės kompetentinga įstaiga, prieš išduodama leidimą mokymo įstaigai vykdyti jūrininkų rengimą pagal atitinkamas mokymo programas, privalo įsitikinti šių asmenų kompetencija ir pasirengimu vykdyti jūrininkų rengimą. Mokymo įstaiga paprastai yra įpareigota pateikti JRAB konvencijos narės kompetentingai įstaigai jūrininkų rengimą ir diplomavimą vykdančių asmenų kvalifikaciją patvirtinančius dokumentinius įrodymus.

Pagal JRAB konvenciją, asmenys, kurie paskirti atsakingais už jūrininkų rengimo, skirtą gauti atestatą pagal JRAB konvenciją, priežiūrą, privalo suprasti pačią rengimo programą bei specifinius kiekvienos vykdomo rengimo rūšies tikslus. Ši JRAB konvencijos nuostata nurodo, kad JRAB konvencijos kompetentinga institucija, paskirta atsakinga už jūrininkų rengimo priežiūrą, privalo užtikrinti, kad jos paskirti asmenys, vykdančys jūrininkų rengimo priežiūrą turėtų tinkamą kvalifikaciją, suprastų atitinkamas rengimo programas, ir vykdomo rengimo rūšies tikslus.⁵⁸

Reikalavimai asmenims, atliekantiems jūrininkų kompetencijos įvertinimą yra panašūs į reikalavimus asmenims, vykdančiams jūrininkų rengimą. Pagal JRAB konvenciją, jie turi turėti pakankamai žinių ir supratimo apie kompetenciją, kurią vertins, turėti vertinamai užduočiai atlikti reikalingą kvalifikaciją, būti baigę parengimą dėl kompetencijos įvertinimo metodų ir praktikos bei būti įgiję kompetencijos vertinimo praktinės patirties. Jeigu vertinant kompetenciją naudojami treniruokliai, asmenys, atliekantys kompetencijos vertinimą, privalo būti įgiję praktinės patirties vertinant kompetenciją naudojant konkretaus tipo treniruoklį.

Tiek JRAB konvencija, tiek JRAB kodeksas numato skirtingą vaidmenį asmenims vykdančiams jūrininkų rengimą, tokio rengimo priežiūrą bei atsakingiems už jūrininkų kompetencijos įvertinimą. Jūrininkų rengimas, rengimo priežiūra ir kompetencijos įvertinimas privalo būti vykdomi skirtingų asmenų. Pasak kapitono Morrison, reikalavimai susiję su jūrininkų rengimo priežiūra ir kompetencijos įvertinimu jokia būdu negali būti vykdomi asmenų, vykdančių jūrininkų rengimą, priešingu atveju pagrindinis tokio jūrininkų rengimo priežiūros ir kompetencijos įvertinimo tikslas negali būti pasiektas.⁵⁹

⁵⁷ Maritime Education and Training: a practical guide. London: The Nautical Institute, 1997. P. 236.

⁵⁸ Ten pat. P. 238.

⁵⁹ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 127.

JRAB konvencijoje pateiktos bendrojo pobūdžio normos dėl reikalavimų asmenims, atsakingiems už pagal JRAB konvenciją vykdomo jūrininkų rengimą, kompetencijos įvertinimą ir tokio jūrininkų rengimo ir kompetencijos įvertinimo priežiūrą ir kontrolę. Kiekviena JRAB konvencijos narė remdamasi šiomis JRAB konvencijos nuostatomis, nacionalinėmis teisė normomis įtvirtina reikalavimus, taikomus asmenims vykdančiams jūrininkų rengimą, kompetencijos įvertinimą, jūrininkų rengimo ir kompetencijos įvertinimo priežiūrą.

2. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo nacionaliniai teisiniai aspektai

2.1. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo ypatumai Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teisės aktuose

Dėl jūrininkų rengimo ir diplomavimo instituto specifikos dabartiniu metu jūrininkų rengimą ir diplomavimą Lietuvoje reglamentuoja keletas teisės aktų. Svarbiausi jų yra:

- Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 75 - 2264; 2005, Nr. 31 - 974; 2006, Nr. 107 - 4049);

- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2005 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. 3-355 „Dėl Lietuvos Respublikos jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais, išdavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 99 - 3725; 2006, Nr. 77 - 3025);

- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2002 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. 3-318 „Dėl biudžetinės įstaigos Lietuvos saugios laivybos administracijos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 73-2797);

- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2001 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. 110 „Dėl mokymo įstaigų, suteikiančių asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti, akreditavimo nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 32 - 1085; 2004, Nr. 18 - 560; 2006, Nr. 41 - 1481).

Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymas nustato saugios laivybos reikalavimus laivams, plaukiojantiems su Lietuvos valstybės vėliava, bei užsienio laivams, įplaukiantiems į Lietuvos jūrų uostus, taip pat reglamentuoja saugios laivybos valstybinę priežiūrą ir administravimą, žmonių ir laivų gelbėjimą, laivų avarijų tyrimą, paskendusio turto iškėlimą bei atsakomybę už saugios laivybos reikalavimų nevykdymą. Įstatymo tikslas – įgyvendinant Lietuvos Respublikoje tarptautinės jūrų teisės ir Europos Sąjungos teisės normas saugios laivybos srityje. Pagal Lietuvos Respublikos Saugios laivybos įstatymą, saugios laivybos valstybinį administravimą organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o vykdo Susisiekimo ministerija kartu su Lietuvos saugios laivybos administracija. Viena iš Lietuvos saugios laivybos administracijos atliekamų funkcijų - akredituoti jūrininkų mokymosi įstaigas bei prižiūrėti jų veiklą, išduoti jūrininkų kvalifikacinius dokumentus, jūrininkų knygeles, tvirtinti darbo laive ir plaukiojimo stažą. Be to, minėtas įstatymas įtvirtina nuostatą, pagal kurią dirbti laive leidžiama tik jūrininkams, turintiems galiojančius jūrinio laipsnio diplomus bei jų patvirtinimus, kvalifikacijos liudijimus ar kitus dokumentus, kurie suteikia teisę eiti atitinkamas pareigas laive.

Jūrininkams, dirbantiems laivuose, kurie plaukioja tarptautiniais reisais, jūrinio laipsnio suteikimo tvarką nustato susisiekimo ministras, vadovaudamasis JRAB konvencija. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2005 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. 3-355 „Dėl Lietuvos Respublikos jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais, išdavimo taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklės) nustato jūrinių laipsnių suteikimo, tai patvirtinančių jūrinio laipsnio diplomų, jūrinio laipsnio kvalifikacijos liudijimų, jų patvirtinimų, užsienio valstybių išduotų dokumentų pripažinimo patvirtinimų išdavimo, egzaminų komisijų sudarymo ir išduotų dokumentų galiojimo sustabdymo tvarką.

2005 metais įsigaliojusios naujos Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklės kone iš karto susilaukė aštrios jūrinės visuomenės kritikos. Jau 2006 metais, atsižvelgiant į mokymo įstaigų vadovų, laivybos bendrovių, kitų suinteresuotų įmonių, įstaigų, organizacijų ir asmenų pastabas, buvo priimtos minėto teisės akto pataisos.

Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklės taikomos jūrininkams, dirbantiems laivuose, įregistruotuose Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre ir plaukiojančiuose su Lietuvos valstybės vėliava, išskyrus jūrininkus dirbančius:

- valstybines funkcijas (krašto, pakrančių apsaugos, aplinkos apsaugos, žmonių gelbėjimo ir kt.) vykdančiuose laivuose;
- komercinių reisų nevykdančiuose pramoginiuose laivuose;
- mediniuose primityvios konstrukcijos laivuose;
- žvejybos laivuose, kurių bruto talpa mažiau kaip 500 ir kurie verčiasi žvejyba Baltijos jūroje;
- laivuose, plaukiojančiuose išskirtinai Lietuvos Respublikos vidaus vandenyse, teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje ar jūrų uostų akvatorijoje (jūrinių laipsnių suteikimo, jūrininkams neplaukiojantiems tarptautiniais reisais, tai patvirtinančių jūrinio laipsnio diplomų, jūrinio laipsnio kvalifikacijos liudijimų, jų patvirtinimų, užsienio valstybių išduotų dokumentų pripažinimo patvirtinimų išdavimo, egzaminų komisijų sudarymo ir išduotų dokumentų galiojimo sustabdymo tvarką nustato Lietuvos saugios laivybos direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 17 d. įsakymas Nr. V-140 „Dėl Lietuvos Respublikos jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams, neplaukiojantiems tarptautiniais reisais, išdavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 104 - 3869)).

Manytume, jog Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse lieka neišspręsta teisės akto taikymo problema. Tesės akto pavadinime „Dėl Lietuvos Respublikos jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais, išdavimo taisyklių patvirtinimo“ nurodyta, kad taisyklės taikomos,

jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais. Sąvoka „tarptautinis reisas“ teisės akte nėra apibrėžta, o dėl minėtos sąvokos aiškaus ir vienareikšmio apibrėžimo nebuvimo, galimos įvairios interpretacijos.

Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse numatyta, kad jūrininkams suteikiama teisė eiti atitinkamas pareigas laive tik turint galiojančius sekančius dokumentus:

1. Kompetencijos liudijimas (jūrinio laipsnio diplomai, jūrinio laipsnio kvalifikacijos liudijimas, GMDSS radijo operatoriaus diplomai, jų išdavimo patvirtinimai). Jūrinio laipsnio suteikimas asmeniui patvirtinamas išduodant jūrinio laipsnio diplomą ar kvalifikacijos liudijimą. Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse nustatyti šie jūriniai laipsniai:

- a) laivo įgulos vadovaujančios sudėties laivo denio tarnybos jūrininkų jūriniai laipsniai:
 - budintysis kapitono padėjėjas laivų, kurių BT 500 ir daugiau;
 - vyresnysis kapitono padėjėjas laivų, kurių BT 500 ir daugiau, bet mažiau kaip 3000;
 - vyresnysis kapitono padėjėjas laivų, kurių BT 3000 ir daugiau;
 - kapitonas laivų, kurių BT 500 ir daugiau, bet mažiau kaip 3000;
 - kapitonas laivų, kurių BT 3000 ir daugiau;
 - radijo operatorius.
- b) laivo įgulos vadovaujančios sudėties laivo mašinų skyriaus jūrininkų jūriniai laipsniai:
 - budintysis mechanikas laivų, kurių variklių galia 750 kW ir daugiau;
 - antrasis mechanikas laivų, kurių variklių galia 750 kW ir daugiau, bet mažiau negu 3000 kW ;
 - antrasis mechanikas laivų, kurių variklių galia 3000 kW ir daugiau;
 - vyriausiasis mechanikas laivų, kurių variklių galia 750 kW ir daugiau, bet mažiau negu 3000 kW;
 - vyriausiasis mechanikas laivų, kurių variklių galia 3000 kW ir daugiau.
- c) eilinių jūrininkų jūriniai laipsniai:
 - laivo denio tarnybos jūreivis;
 - laivo denio tarnybos kvalifikuotas jūreivis;
 - laivo mašinų skyriaus motoristas.

Reikia pabrėžti, kad Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse, skirtingai nei JRAB konvencijoje, nustatyti budinčio kapitono padėjėjo laivų, kurių BT 500 ir daugiau ir budinčio mechaniko laivų, kurių variklių galia 750 kW ir daugiau, jūriniai laipsniai. Asmenys kandidatuojantys būti atestuoti minėtiems jūrinio laipsnio

kompetencijos liudijimams gauti, privalo atitikti reikalavimus, nustatytus JRAB konvencijos II/1 taisyklėje – atestavimo reikalavimai, taikomi laivavedybos budėjimo pamainos vadovaujantiems specialistams ir JRAB konvencijos III/1 taisyklėje - atestavimo reikalavimai, taikomi mašinų skyriaus budėjimo pamainos vadovaujantiems mechanikams. Taigi, Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse nustatytas budinčio kapitono padėjėjo jūrinis laipsnis atitinka laivavedybos budėjimo pamainos vadovujančio specialisto jūrinį laipsnį, minima JRAB konvencijoje, o budinčiojo mechaniko jūrinis laipsnis - mašinų skyriaus budėjimo pamainos vadovujančio mechaniko jūrinį laipsnį.

Jūrinio laipsnio diplomai yra dokumentai, patvirtinantis, kad asmeniui yra suteiktas vadovujančios sudėties jūrinis laipsnis. Jūrinio laipsnio kvalifikacijos liudijimas reiškia dokumentą, patvirtinantį, kad asmeniui yra suteiktas eilinio jūrininko jūrinis laipsnis. Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse nustatyta, kad užimti tam tikras pareigas laive leidžiama tik turint šių dokumentų išdavimo patvirtinimą, suteikiantį teisę asmeniui plaukiojimo metu eiti nurodytas pareigas tam tikro tipo, nustatytos bendros talpos ir variklių galios laive bei vykdyti nurodytas funkcijas. Išdavimo patvirtinimas išduodamas, jeigu jūrininko amžius, išsilavinimas bei parengimo lygis, sveikatos būklė bei darbo stažas laive atitinka jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklių reikalavimus ir jei jūrininkas turi reikiamus specialiuosius liudijimus.

Jūrinio laipsnio diplomai, kvalifikacijos liudijimas, GMDSS radijo operatoriaus diplomai su jų išdavimo patvirtinimais, Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse apibūdinami viena sąvoka „kompetencijos liudijimas“. Kompetencijos liudijimus išduoti kompetentinga institucija Lietuvoje yra Lietuvos saugios laivybos administracija

2. Kompetencijos liudijimo pripažinimo patvirtinimas. Užsienio valstybių kompetentingų institucijų išduoti kompetencijos liudijimai Lietuvoje pripažįstami pagal JRAB konvencijos I/10 taisyklę ir Lietuvos saugios laivybos administracijos su kitomis kompetentingomis užsienio valstybių institucijomis sudarytų kompetencijos liudijimų pripažinimo sutarčių nuostatas. Valstybių, su kuriomis nėra sudaryta minėtų sutarčių, išskyrus Europos Sąjungos valstybe nares, kompetentingų institucijų išduoti kompetencijos liudijimai Lietuvoje nepripažįstami. Prieš išduodama užsienio valstybės išduoto kompetencijos liudijimo pripažinimo patvirtinimą, dokumentą išduodanti institucija privalo įsitikinti, kad asmuo yra teisėtas pateikto pripažinti kompetencijos liudijimo savininkas ir egzamino būdu patikrinti ar jūrininkas yra susipažinęs su Lietuvos Respublikos teisės aktais, reglamentuojančiais saugią laivybą ir taršos iš laivų prevenciją bei gali vykdyti įstatymais nustatytas funkcijas. Lietuvos saugios laivybos administracija, jeigu turi pagrindo abejoti jūrininko turima kompetencija, gali

kreiptis į kompetencijos liudijimą jūrininkui išdavusią kompetentingą instituciją prašydama pateikti papildomos informacijos apie jūrininko kompetenciją ir jeigu reikia paskirti išlaikyti egzaminą atitinkamam kompetencijos liudijimui gauti.

Kompetencijos liudijimo pripažinimo patvirtinimas Lietuvoje išduodamas ne ilgesniam kaip turimo kompetencijos liudijimo galiojimo laikotarpiui, nurodant kokias pareigas laive šio dokumento savininkas gali eiti. Pagal Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisykles, kompetencijos liudijimo pripažinimo patvirtinimo galiojimas gali būti panaikintas jeigu gautas kompetencijos liudijimą išdavusios užsienio valstybės kompetentingos institucijos sprendimas, panaikinantis minėto dokumento galiojimą; išaiškėja, kad pateikti dokumentai suklastoti ar buvo išduoti padirbtų ar neteisėtai įgytų dokumentų pagrindu; dėl jūrininko kaltės įvyko avarija, ir tai oficialiai įrodyta teismo; jūrininkas pažeidė saugios laivybos bei jūros aplinkos taršos prevencijos arba laivo eksploatacijos taisykles, dėl ko sukėlė arba galėjo sukelti realią grėsmę laivui, jo įgulai, keleiviams, kroviniams, kitiems laivams arba aplinkai, ir tai oficialiai įrodyta teismo.

3. Specialusis liudijimas. Specialusis liudijimas Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklių 3.25. punkte apibrėžiamas kaip „Administracijos išduotas dokumentas, būtinas kompetencijos liudijimui gauti ar suteikiantis asmeniui teisę vykdyti tam tikras papildomas funkcijas laive“. Tokiu būdu, asmenys, paskirti darbui su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis ir greitaeigėmis gelbėjimo valtimis, kovai su gaisrais ir pirmosios medicininės pagalbos suteikimui bei atsakingi už medicininę priežiūrą, privalo turėti specialiuosius liudijimus. Asmuo, norintis gauti specialųjį liudijimą, privalo mokymo įstaigoje baigti specialų parengimo kursą pagal atitinkamus JRAB konvencijos reikalavimus. Pavyzdžiui, asmuo, norintis gauti specialųjį liudijimą, suteikiantį teisę laive būti paskirtam vadovauti gaisrų gesinimo operacijoms, privalo mokymo įstaigoje baigti specialų parengimo kursą pagal JRAB konvencijos A-VI/3 poskyrio „Privalomas minimalus specialus gaisrų gesinimo parengimas“ reikalavimus.

Lietuvos saugios laivybos administracijos internetiniame tinklapyje⁶⁰ nurodyta, kad minėta institucija išduoda šiuos specialiuosius liudijimus:

- pirmosios medicininės pagalbos kursų baigimo liudijimas;
- medicininės ligonių slaugos kursų baigimo liudijimas;
- kovos su gaisrais kursų baigimo liudijimas;
- darbo su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis, išskyrus greitaeigės gelbėjimo valtis, kursų baigimo liudijimas;
- darbo su greitaeigėmis gelbėjimo valtimis kursų baigimo liudijimas;

⁶⁰ http://www.msa.lt/doc/kainininkas_jurininkams.pdf; prisijungimo laikas: 2006-10-10.

- darbo ro-ro tipo keleiviniuose laivuose ar keleivinių ne ro-ro tipo laivuose kursų baigimo liudijimas;
- laivo gyvybingumo ir žmonių gyvybės išsaugojimo užtikrinimo kursų baigimo liudijimas;
- įvadinių darbo tanklaiviuose kursų baigimo liudijimas;
- darbo naftos ar cheminių medžiagų tanklaiviuose kursų baigimo liudijimas.

4. Darbo stažo laive pažymėjimas. Darbo stažas laive, pagal Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklių 3.7. punktą yra „asmens darbo laive laikas, su kuriuo siejamas jūrinio laipsnio diplomo, kvalifikacijos liudijimo ar kompetencijos liudijimo šiam asmeniui išdavimas“. Darbo stažas įgyjamas tam tikrame bendrosios talpos ar variklių galios laive einant tam tikras pareigas ir vykdant nustatytas funkcijas. Darbo stažo laive pažymėjimo formą tvirtina bei darbo stažą aprobuoja Lietuvos saugios laivybos administracija. Sąvoka „aprobuotas“ pagal JRAB konvencijos I/1 taisyklę reiškia „tai kas yra Šalies pagal šias taisykles aprobuota“. Ši sąvoka vartojama kartu su „aprobuota rengimo programa“, „aprobuotas darbo jūroje stažas“, „aprobuotas išsilavinimas“ ir t. t. Pasak kapitono Morrison, nėra nuostatų, kurios leistų JRAB konvencijos narei perleisti aprobavimo veiklą kitiems, todėl kompetentingos JRAB konvencijos narės įstaigos, atsakingos už JRAB konvencijos reikalavimų vykdymą, privalo tiesiogiai būti įsitraukusios į aprobavimo procesą.⁶¹ Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse nurodyta, kad Lietuvos saugios laivybos administracija turi teisę neaprobuoti dalies ar viso darbo stažo laive pažymėjime nurodyto darbo stažo laive, jeigu darbo laive metu nebuvo vykdomos JRAB konvencijoje nustatytos funkcijos pagal turimą kompetencijos liudijimą ir jeigu asmuo neturėjo teisės eiti paskirtų pareigų.

5. Lengvatinis leidimas. Laikantis JRAB konvencijos VIII straipsnyje „Lengvatiniai leidimai“ nustatytų reikalavimų, Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse numatyta, kad esant būtinybei, Lietuvos saugios laivybos administracija, jeigu tai nesukels pavojaus žmonių gyvybei, turtui ar aplinkai, gali išduoti jūrininkui lengvatinį leidimą tam tikram, bet ne ilgesniam kaip 6 mėnesių, laikotarpiui eiti tam tikrame laive viena pakopa aukštesnes pareigas, negu leidžia jo turimas kompetencijos liudijimas. Šis lengvatinis leidimas išduodamas tik įsitikinus, kad jūrininko kompetencija atitinka nustatytus reikalavimus eiti aukštesnes pareigas laive. Lengvatinis leidimas eiti kapitono ar vyriausiojo mechaniko pareigas išduodamas tik esant ypatingoms aplinkybėms (force majeure aplinkybės) ir kuo trumpesniai laikui. Po kiekvienų metų sausio 1 dienos, Lietuvos saugios laivybos administracija privalo pateikti Susisiekimo ministerijai bei TJO Generaliniam sekretoriui informaciją apie

⁶¹ Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997. P. 227.

jūrininkams išduotus lengvatinius leidimus, nurodant, kiek ir kokioms pareigoms tokių leidimų buvo išduota darbui.

Pagal JRAB konvencijos I/9 taisyklę, atestatai išduodami tik tiems asmenims, kurie atitinka reikalavimus dėl darbo stažo, amžiaus, sveikatos būklės, parengimo, kvalifikacijos bei egzaminavimo.

Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklės numato, kad jūrinius laipsnius Lietuvos saugios laivybos administracija turi teisę suteikti ne jaunesniems kaip 18 metų asmenims. JRAB konvencijoje tokios nuostatos dėl amžiaus ribos nėra. Pavyzdžiui, pagal JRAB konvencijos III/4 taisyklę, asmuo, siekiantis būti atestuotas mašinų skyriaus budėjimo pamainos eilinio jūrininko kompetencijos atestatui gauti, privalo būti ne jaunesnis kaip 16 metų. Be to, Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse, kitaip nei JRAB konvencijoje, nustatyta, kad vadovaujančios sudėties jūriniai laipsniai suteikiami asmenims, įgijusiems jūrinės specialybės aukštojo arba aukštesniojo mokslo mokymo įstaigoje. 3000 bruto talpos ir didesnių laivų kapitono bei 3000 kW ir didesnio galingumo pagrindinių variklių laivų vyriausiojo mechaniko jūriniai laipsniai suteikiami asmenims, įgijusiems jūrinės specialybės, aukštojo mokslo mokymo įstaigoje.

Jūrinio laipsnio diplomai, kvalifikacijos liudijimai, GMDSS radijo operatoriaus diplomai, jų išdavimo patvirtinimai ir specialieji liudijimai išduodami lietuvių ir anglų kalbomis. Analogiškas reikalavimas nustatytas JRAB konvencijos I/2 taisyklės 1 punkte, kuriame nurodoma, kad atestatai pildomi juos išduodančios JRAB konvencijos narės valstybine kalba, tačiau bet kuriuo atveju jei vartojama ne anglų kalba, atestate turi būti teksto vertimas į anglų kalbą. Išdavimo patvirtinimas bei specialieji liudijimai išduodami ne ilgesniam kaip penkerių metų laikotarpiui. Jūrinio laipsnio diplomai, kvalifikacijos liudijimai ir GMDSS radijo operatoriaus diplomai išduodami neribojant galiojimo laiko.

Pagal JRAB konvencijos I/14 taisyklę, kiekviena JRAB konvencijos narės kompetentinga institucija, laiko kompanijas atsakingomis už tai, kad skiriant jūrininkus dirbti jų laivuose, būtų laikomasi JRAB konvencijos ir iš kiekvienos kompanijos reikalaujama užtikrinti, kad:

- kiekvienas jūrininkas, skiriamas į darbą jos laive, turi JRAB konvencijos reikalavimus ir JRAB konvencijos narės kompetentingos institucijos nustatytas taisykles atitinkantį atestatą;
- yra tvarkomi ir prieinami dokumentai bei duomenys apie jos laivuose įdarbintus jūrininkus;
- skiriant jūrininkus į bet kurį iš jos laivų, jie yra supažindinami su jų specifinėmis užduotimis bei su visa laivo sandara, jo įranga, inventoriumi, procedūromis ir laivo savybėmis, susijusiomis su jų pareigomis ar veiksmiais avarinių situacijų metu;

- laivo įgula sugeba efektyviai koordinuoti savo veiksmus avarinių situacijų metu bei vykdant saugumo arba taršos prevencijos ar jos apribojimo funkcijas.

Kompanijos sąvoka apibrėžta JRAB konvencijos I/1 taisyklėje ir reiškia „laivo savininką ar bet kurią kitą organizaciją ar asmenį [...] perėmusį iš laivo savininko atsakomybę už jo eksploatavimą ir kartu prisiėmusį visas pagal šias taisykles kompanijai priklausančias prievoles bei įsipareigojimus“. Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse vartojama ne kompanijos sąvoka, o sąvoka „laivybos bendrovė“, kuri reiškia laivo savininką, valdytoją ar jų įgaliotą asmenį, atsakingą už laivo įgulos komplektavimą bei jūrininkų paskyrimą eiti tam tikras pareigas laive. Analogiškos aukščiau minėtos kompanijų atsakomybę reglamentuojančios nuostatos įtvirtintos Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklių IV skyriuje „Laivybos bendrovių pareigos ir atsakomybė“.

Pagal Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2006 m. birželio 22 d. įsakymo Nr. 73-2797 „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2002 m. birželio 25 d. įsakymo Nr. 3-318 „Dėl biudžetinės įstaigos Lietuvos saugios laivybos administracijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2006, Nr. 73-2797) 5 punktą, svarbiausi Lietuvos saugios laivybos administracija uždaviniai yra: organizuoti Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, tarptautinių jūrų teisės aktų, reglamentuojančių saugią laivybą bei taršos iš laivų prevenciją, reikalavimų įgyvendinimą laivybos įmonėse, laivuose ir jūrų uostuose bei vykdyti minėtų teisės aktų įgyvendinimo valstybinę priežiūrą. Administracija, vykdydama šiuos uždavinius, atlieka šias pagrindines su jūrininkų rengimu ir diplomavimu susijusias funkcijas:

- išduoda jūrininkų kvalifikacijos dokumentus;
- akredituoja jūrininkų mokymo įstaigas bei prižiūri jų veiklą;
- vykdo kitų valstybių kompetentingų institucijų išduotų jūrinių laipsnių diplomų pripažinimo procedūras;
- kontroliuoja jūrinių specialistų mokymo lygį bei atitiktį tarptautinių konvencijų, bei Europos sąjungos direktyvų reikalavimams, vykdo profesinio mokymo kompetentingos įstaigos funkcijas jūrininkų rengimo srityje.

Lietuvos saugios laivybos administracijos internetiniame tinklapyje nurodyta, kad visos Lietuvoje įregistruotos mokymo įstaigos, įmonės ir organizacijos, suteikiančios asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtina jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti, privalo būti akredituotos.⁶² Mokymo įstaigų akreditavimą vykdo ir akreditavimo liudijimus išduoda Lietuvos saugios laivybos administracija vadovaudamasi Mokymo įstaigų, suteikiančių asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtina jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ir jų patvirtinimui gauti, akreditavimo nuostatais (toliau –

⁶² http://www.msa.lt/mokymo_istaigu_vadovams_lt.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-10.

Akreditavimo nuostatai), patvirtintais Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2001 m. balandžio 9 d. įsakymu Nr. 110 „Dėl mokymo įstaigų, suteikiančių asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti, akreditavimo nuostatų patvirtinimo“. Akreditavimo sąvoka pateikta Akreditavimo nuostatų 4.1. punkte ir reiškia audito procedūrą, kuria pripažįstama, kad mokymo įstaiga yra kompetentinga asmenims teikti teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti. Nuo 2002 m. vasario 1 d. asmenims, baigusiems Lietuvos saugios laivybos administracijos neakredituotas mokymo įstaigas, jūrinio laipsnio diplomai, kvalifikacijos liudijimai ir jų patvirtinimai neišduodami. Mokymo įstaigos akreditavimo procesą sudaro:

- dokumentacijos auditas;
- tarpinis auditas;
- baigiamasis auditas;
- priežiūros auditas.

Akreditavimo procesas pradedamas tada kai mokymo įstaiga, norinti būti akredituota ar, kad jai būtų suteikta teisė vykdyti papildomą mokymo programą, pateikia Lietuvos saugios laivybos administracijai prašymą ir kitus Akreditavimo nuostatų 13. punkte nurodytus dokumentus. Tačiau mokymo įstaiga, prieš pateikdama prašymą dėl akreditavimo, privalo:

- turėti teorinio ar (ir) praktinio mokymo programas, parengtas pagal TJO pavyzdinių programų, jei TJO yra tokias parengusi, reikalavimus ar (ir) kitą medžiagą;
- paskirti rengimą pagal mokymo programą vykdančius dėstytojus ar instruktorius, turinčius tinkamą kvalifikaciją, išmanančius pačią mokymo programą, jos tikslus, uždavinius bei mokymo metodiką; jei rengimas vykdomas naudojant treniruoklį, paskirti dėstytojus ar instruktorius, žinančius mokymo metodus ir turinčius praktinę darbo su atitinkamos rūšies treniruokliais patirtį;
- paskirti vertintojus ar egzaminatorius, mokančius taikyti vertinimo metodiką, turinčius reikiamą kvalifikaciją ir vertinimo praktiką; jeigu vertinant žinias ir praktinius įgūdžius naudojamas treniruoklis, paskirti vertintojus ar egzaminatorius, turinčius praktinę vertinimo patirtį, naudojant atitinkamos rūšies treniruoklį;
- savo veiklą vykdyti pagal Tarptautinės standartų organizacijos kokybės sistemų standartų reikalavimus (ISO – 9000 serija) ir raštiškai įforminti, įdiegti ir palaikyti kokybės sistemą kaip priemonę, užtikrinančią, kad studentai (klausytojai) įgytų žinių ir patirties, kaip numatyta mokymo tiksluose bei uždaviniuose;
- parengti ir periodiškai atnaujinti Kokybės vadovą, apimančią visą mokymo įstaigos kokybės sistemą. Kokybės vadovo sąvoka pateikta Akreditavimo nuostatų 4.7. punkte ir reiškia

dokumentą, kuriame smulkiai apibūdinta mokymo įstaigos kokybės sistema. Kokybės sistema, pagal Akreditavimo nuostatų 4.7. punktą suprantama kaip „organizacinės struktūros, procedūrų, procesų ir išteklių visuma, būtina kokybei užtikrinti“.

Gavusi mokymo įstaigos prašymą dėl akreditavimo, Lietuvos saugios laivybos administracija vykdo dokumentacijos auditą, atlikdama mokymo įstaigos pateiktos dokumentacijos auditą. Dokumentacijos audito metu minėta institucija privalo įsitikinti, kad mokymo įstaigos pateikta, dokumentais įforminta, medžiaga atitinka Lietuvos Respublikos teisės aktų ir JRAB konvencijos nuostatų reikalavimus. Esant teigiamiems dokumentacijos audito rezultatams, pereinama prie kito etapo – tarpinio audito vykdymo. Jo metu siekiama nustatyti, ar mokymo įstaiga disponuoja visomis būtinomis priemonėmis savo veiklai vykdyti. Tarpinio audito metu Lietuvos saugios laivybos administracija vertina mokymo įstaigos pasirengimą įgyvendinti mokymo tikslus ir uždavinius, jos techninę bazę ir atitikimą Lietuvos Respublikos teisės aktų ir JRAB konvencijos reikalavimams. Esant teigiamiems šio audito reikalavimams, nustatomas ne ilgesnis kaip šešių mėnesių terminas, per kurį mokymo įstaiga turi įdiegti kokybės sistemą bei atlikti vidinį kokybės sistemos auditą. Mokymo įstaigai informavus, kad kokybės sistema yra įdiegta ir suprantama visuose mokymo proceso valdymo lygiuose, vykdomas baigiamasis auditas. Baigiamojo audito metu vertinama, kaip visuose mokymo proceso lygiuose įdiegta bei tvarkoma kokybės sistema. Esant teigiamiems šio audito rezultatams, Lietuvos saugios laivybos administracija mokymo įstaigai išduoda akreditavimo liudijimą, kurio priede, nurodomos mokymo programos, pagal kurias mokymo įstaigai suteikta teisė vykdyti asmenų rengimą. Toks liudijimas išduodamas ne ilgesniam kaip penkerių metų laikotarpiui, jo galiojimo metu atliekant kasmetinius priežiūros auditus, periodinius, o esant būtinybei ir neeilinius inspektavimus. Mokymo įstaiga, gavusi akreditavimo liudijimą, įtraukiama į akredituotų mokymo įstaigų sąrašą. Priežiūros audito metu siekiama nustatyti ar mokymo įstaiga laikosi jai nustatytų reikalavimų akreditavimo liudijimo galiojimo laikotarpiu. Esant teigiamiems paskutinio priežiūros audito rezultatams, Lietuvos saugios laivybos administracija išduoda naują akreditavimo liudijimą kitam penkerių metų laikotarpiui.

Akredituotų mokymo įstaigų vadovai atsako už tai, kad būtų laikomasi jų veiklą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos teisės aktų ir JRAB konvencijos reikalavimų. Pagal Akreditavimo nuostatus, Lietuvos saugios laivybos administracija turi teisę sustabdyti akreditavimo liudijimo galiojimą jeigu priežiūros audito ar mokymo įstaigos inspektavimo metu nustatoma, kad:

- nesilaikoma ar pažeidžiami mokymo įstaigos kokybės reikalavimai, turintys neigiamą poveikį asmenų rengimui;

- be Lietuvos saugios laivybos administracija suderinimo pakeisti dėstytojai, vertintojai ar egzaminatoriai, mokymo programos bei treniruokliai ar kitos mokymo priemonės;
- mokymo procese nesilaikoma nustatytų mokymo programų reikalavimų;
- dėstytojai, instruktoriai, egzaminatoriai ir vertintojai neatitinka jiems keliamų kvalifikacinių reikalavimų.

Lietuvos saugios laivybos administracija, savo nuožiūra, nesustabdžiusi akreditavimo liudijimo galiojimo, turi teisę sustabdyti atitinkamos mokymo programos vykdymą, jei nustatyti neatitikimai nedaro įtakos visos mokymo įstaigos kokybės sistemai. Jeigu mokymo įstaiga per šešis mėnesius nuo akreditavimo liudijimo galiojimo sustabdymo ar atitinkamos mokymo programos vykdymo sustabdymo nesikreipė į minėtą instituciją dėl akreditavimo atstatymo ar mokymo programos vykdymo atstatymo, atitinkamai panaikinamas akreditavimo liudijimo galiojimas ir mokymo įstaiga išbraukiama iš akredituotų mokymo įstaigų sąrašo, arba laikinai sustabdyta vykdyti mokymo programa išbraukiama iš akreditavimo liudijimo ir mokymo įstaiga praranda teisę pagal ją teikti rengimą.

Reikia pažymėti, kad Akreditavimo nuostatuose nėra išspręsta atsakomybės už Lietuvos Respublikos teisės aktų ir JRAB konvencijos reikalavimų nesilaikymą problema. Pagal galiojančias nuostatas, Lietuvos saugios laivybos administracijai, nustačius tam tikrus neatitikimus, darančius neigiamą įtaką jūrininkų rengimui, suteikta teisė, sustabdyti atitinkamos mokymo programos vykdymą ar mokymo įstaigos akreditavimo liudijimo galiojimą. Tokia sankcija nukreipta ne tik į mokymo įstaigą, bet ir į patį jūrininką; jis netenka galimybės gauti atitinkamą parengimą. Tokia situacija verčia instituciją susilaikyti nuo minėtų sankcijų taikymo, nes jų neigiamą poveikį tiesiogiai patiria ir jūrininkai. Manytume, kad šiai problemai išspręsti būtina į Lietuvos Respublikos Administracinės teisės pažeidimų kodeksą įterpti atitinkamas nuostatas, reglamentuojančias mokymo įstaigų vadovų atsakomybę už Lietuvos Respublikos teisės aktų ir JRAB konvencijos reikalavimų nesilaikymą.

2.3. Jūrininkų rengimo įstaigos Lietuvoje

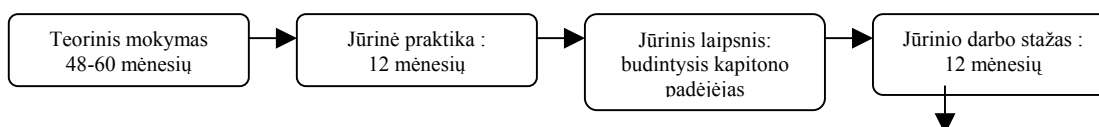
Jūrininkų rengimas Lietuvoje turi galias šaknis. Pirmoji jūrininkų egzaminavimo institucija įsteigta 1811 metais Klaipėdoje suteikdavo laivavedžio kvalifikaciją ir teisę vadovauti laivui.⁶³ Šiuo metu Lietuvoje yra penkios akredituotos mokymo įstaigos rengiančios jūrininkus: Klaipėdos universiteto Jūreivystės institutas, Lietuvos jūreivystės kolegija, Klaipėdos laivininkų mokykla, UAB Jūrininkų treniruočių centras ir Jūros medicinos centras.

Kaip nurodo V. Senčila ir I. Bartusevičienė, jūrininkų rengimas Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos Sąjungos šalių, yra kelių ministerijų žinioje, joms atliekant finansavimo, studijų programų „akademinio“ ir „konvencinio“ akreditavimo ir priežiūros funkcijas.⁶⁴ „Akademinį“ studijų programų akreditavimą ir priežiūrą atlieka Lietuvos Respublikos švietimo ministerija ir Studijų kokybės vertinimo centras. „Konvencinį“ studijų programų ir jūrininkų rengimo institucijų akreditavimą ir priežiūrą atlieka TJO atsakinga kompetentinga institucija. Lietuvoje tokia kompetentinga institucija yra Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, kuri šias funkcijas yra delegavusi Lietuvos saugios laivybos administracijai.

Anot kai kurių Lietuvos jūrininkus rengiančių mokymo įstaigų vadovų, susiklosčiusi situacija, kada mokymo įstaigų veiklą savo kompetencijai priklausančia dalimi prižiūri ir kontroliuoja Lietuvos Respublikos švietimo ir susisiekimo ministerijos, kelia tam tikrų problemų. Šios problemos dažniausiai kyla dėl skirtingų šių ministerijų rengimui keliamų reikalavimų. Akivaizdu, kad šioms problemoms spręsti būtinas švietimo ir susisiekimo ministerijos bendradarbiavimas.

Nepaisant to, kad JRAB konvencijoje nustatyti visoms JRAB konvencijos narėms vienodi reikalavimai dėl jūrininkų rengimo ir diplomavimo, tačiau įvairiose šalyse jūrininkams rengti taikomos skirtingos mokymo programos, o jūrinis laipsnis įgyjamas skirtingais būdais. Pagrindinis skirtumas – teorinio mokymosi ir jūrinės praktikos atlikimo eiliškumas. Anot aukščiau minėtų autorių, pasaulyje naudojamos tokios jūrininkų rengimo schemas:

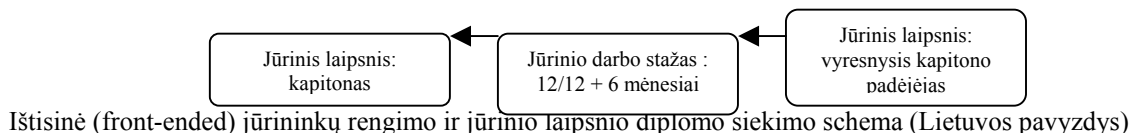
- pakopinio (step-by-step) tipo schema;
- išsilavinimo po praktikos (post-experience type) įgijimo schema;
- ištisinė (front-ended) jūrininkų rengimo schema.⁶⁵
-

⁶³ Senčila V., Bartusevičienė I. Jūrininkų rengimo Lietuvoje ir Europos Sąjungoje derinimas ir perspektyvos// Tiltai. 2005, Nr. 3(32). P. 65.

⁶⁴ Ten pat, P. 73.

⁶⁵ Ten pat. P. 69.

Lietuvoje taikoma aukščiau pateikta ištisinė jūrininkų rengimo schema. Pagal šią schemą, studijų metu yra išklausomas visas teorinis kursas ir surenkamas plaukiojimo cenzas pirmajam jūriniam laipsniui gauti. Tokio tipo studijos trunka apie 4 -5 metus. Baigę studijas asmenys nebegrįžta studijuoti į mokymo įstaigas aukštesnio lygio jūriniam laipsniui gauti. Tam jie renka darbo jūroje stažą ir laiko nustatytus egzaminus. Tokia rengimo sistema turi tiek plusų, tiek ir minusų. Ištisinė (front-ended) jūrininkų rengimo sistema leidžia studijuoti nedarant didelių pertraukų. Tačiau kita vertus, kadangi visas teorinis kursas išklausomas iš karto, studentams būna sunku suvokti teorines žinias, siekiant aukštesnio lygio jūrinio laipsnio. Pasak V. Senčilos ir I. Bartusevičienės, „schemos privalumas – ypač tinka akademiniam išsilavinimui įgyti ir akademiniam laipsniui (bakalauro, magistro) gauti; galimybė sparčiai kilti karjeros laiptais“⁶⁶.

Jūrininkų rengimas pagal Lietuvos švietimo sistemą organizuojamas trim lygiais: profesinis mokymas organizuojamas Klaipėdos laivininkų mokykloje, aukštojo neuniversitetinio lygio studijos – Lietuvos jūreivystės kolegijoje, aukštosios universitetinės studijos – Klaipėdos universiteto Jūreivystės institute. Klaipėdos laivininkų mokykloje rengiami eiliniai jūrininkai. Lietuvos jūreivystės kolegija ir Klaipėdos universiteto Jūreivystės institutas teikia rengimą, kurį baigę asmenys įgyja pradinį laivo vadovaujančios sudėties jūrinį laipsnį – budinčio kapitono padėjėjo ar budinčio mechaniko jūrinį laipsnį.

Lietuvoje jūrininkus rengiančių mokymo įstaigų pajėgumas yra gana aukštas. Iš viso Klaipėdos universiteto jūreivystės institute ir Lietuvos jūreivystės kolegijoje galėtų būti rengiama maždaug 1250 karininkų, tačiau šiuo metu abiejų mokyklų dieninėse studijose mokosi apie 550 studentų, siekiančių įgyti jūrinį laipsnį.⁶⁷

Lietuvos jūreivystės kolegija yra seniausia iš šiuo metu egzistuojančių Lietuvos jūrininkų rengimo įstaigų. Tai aukštoji neuniversitetinė mokymo įstaiga, rengianti laivavedžius, laivų mechanikus, vadybininkus. Neuniversitetinės studijos – vienos pakopos, į praktinę veiklą orientuotos profesinės studijos. Absolventai, baigę Lietuvos jūreivystės kolegiją, gali tęsti mokslus Klaipėdos universiteto Jūreivystės institute ir per trumpesnę laiką įgyti aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

1997 m Klaipėdos Universitete įkurtas Jūreivystės institutas, ruošiantis jūros specialistus bei atliekantis mokslinius jūrų tyrimus. Jame vyksta aukštosios universitetinės bakalauro,

⁶⁶ Senčila V., Bartusevičienė I. Jūrininkų rengimo Lietuvoje ir Europos Sąjungoje derinimas ir perspektyvos// Tiltai. 2005, Nr. 3(32). P. 71.

⁶⁷ Ten pat. P. 73.

diplomuoto inžinieriaus ir magistrantūros studijos, veikia bendra universitetinė jūrų transporto technologinės krypties doktorantūra, vykdomi jūriniam kompleksui naudingi moksliniai tyrimai.

UAB Jūrininkų treniruočių centre ir Lietuvos jūreivystės kolegijoje organizuojami ypač vadinami trumpalaikiai kursai pagal akredituotas mokymo programas. Tokie rengimo kursai reikalingi tiek asmenims, siekiantiems įgyti pradinį jūrinį laipsnį, tiek ir dirbantiems jūrininkams, siekiantiems atnaujinti turimų atestatų galiojimą.

Pagal tarptautinių jūrinių konvencijų reikalavimus, 2002 metais Klaipėdos jūrininkų ligoninėje įkurtas Jūros medicinos centras. Čia atliekami privalomi sveikatos tikrinimai jūrininkams, Klaipėdos universiteto Jūreivystės instituto, Lietuvos jūreivystės kolegijos studentai bei laivo denio tarnybos vadovaujantys specialistai mokomi teikti pirmąją medicinos pagalbą laivuose.⁶⁸

Jūrininkus rengiančių mokymo įstaigų vaidmuo jūrininkų rengimo ir diplomavimo procese yra labai svarbus. Lietuvoje, turinčioje nemenką jūrininkų rengimo patirtį, sukurta moderni aukšto technologinio lygio jūrininkų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo bazė, atitinkanti tarptautinius jūrininkų rengimo standartų reikalavimus. Lietuvoje parengti jūrininkai jau daugelį metų sėkmingai konkuruoja tarptautinėje darbo rinkoje.

Jūrininkų rengimo sistemai įtaką daro ne tik laivybos sektoriuje vykstantys globalizavimo ir internacionalizavimo procesai, bet ir visi socialiniai, demografiniai ir kiti procesai vykstantys Lietuvoje. Anot dienraščio „Vakarų ekspresas“, pagrindinės, galinčios atsiliepti jūrininkų rengimo sistemai, problemos yra dvi: jūrininkų rengimo finansavimo problema ir Lietuvai gresiantis demografinis kritimas.⁶⁹ Jūrininkų rengimą vykdančių darbuotojų atlyginimai, turimos kvalifikacijos palaikymas ir tobulinimas yra rimtos problemos, susijusios su jūrininkų rengimo finansavimu. Kita problema – grėsminga Lietuvos demografinė situacija, dėl kurios, pasak minėto dienraščio po 10 – 15 metų studijuojančių jūrininkų mokymo įstaigose skaičius gali sumažėti net iki 33 %.⁷⁰

⁶⁸ <http://sam.lt/lt/sam/struktura/pav-kontaktai/klaipjurininkligon/>; prisijungimo laikas: 2006-07-21.

⁶⁹ <http://www.ve.lt/?rub=1065924818&data=2003-05-28&pried=2003-05-22&id=1053534758>; prisijungimo laikas: 2006-11-28.

⁷⁰ <http://www.ve.lt/?rub=1065924818&data=2003-05-28&pried=2003-05-22&id=1053534758>; prisijungimo laikas: 2006-11-28.

2.1. Lietuvos saugios laivybos administracijos vaidmuo jūrininkų rengimo ir diplomavimo procese

Kaip nurodoma Lietuvos saugios laivybos administracijos 2003 - 2004 metų informaciniame leidinyje, saugios laivybos reikalavimų įgyvendinimui organizuoti ir jų vykdymo valstybinei priežiūrai užtikrinti 2002 metų birželio mėnesį buvo įsteigta ir pradėjo veikti Lietuvos saugios laivybos administracija.⁷¹ Tokiu būdu, pastaroji, kaip savarankiška jūrinė valstybės institucija pradėjo savo veiklą, vykdydama jai pavestus uždavinius, kurie apima Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, tarptautinės jūrų teisės aktų, reglamentuojančių saugią laivybą, reikalavimų įgyvendinimo laivybos įmonėse, laivuose ir jūrų uostuose organizavimą, bei Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, tarptautinės jūrų teisės aktų, reglamentuojančių saugią laivybą bei taršos iš laivų prevenciją, įgyvendinimo valstybinę priežiūrą.

2003 metų pradžioje buvo sertifikuota kokybės vadybos sistema pagal tarptautinio standarto EN ISO 9001:2000 reikalavimus šiose Lietuvos saugios laivybos administracijos veiklos srityse: jūrininkų rengimo priežiūra ir veikla, susijusi su jūrininkų atestavimu pagal JRAB konvencijos ir nacionalinių teisės aktų reikalavimus.⁷² Minėtos veiklos sritys yra patikėtos Lietuvos saugios laivybos administracijos Jūrininkų rengimo ir diplomavimo skyriui.

Jūrininkų rengimo ir diplomavimo skyrius (toliau – Skyrius) yra savarankiškas struktūrinis Lietuvos saugios laivybos administracijos padalinys, sprendžiantis jo kompetencijai priklausančius jūrininkų rengimo ir diplomavimo srities klausimus, susidedantis iš dviejų tarnybų: Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos ir Jūrininkų diplomavimo tarnybos. Skyrius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos saugios laivybos įstatymu ir kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimais, Lietuvos saugios laivybos administracijos nuostatais, susisiekimo ministro įsakymais (pirmiausia, Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėmis ir Akreditavimo nuostatais) ir kitais poįstatyminiais teisės aktais, TJO pavyzdinių programų medžiaga, tarptautinės jūrų teisės aktais, kitais teisės aktais, reglamentuojančiais jūrininkų rengimą ir diplomavimą.

Pagal Lietuvos saugios laivybos administracijos kokybės vadybos sistemos procedūrą „Mokymo įstaigų akreditavimo ir jų priežiūros vadyba“⁷³, Skyriaus uždaviniai mokymo įstaigų akreditavimo srityje yra:

⁷¹ Lietuvos saugios laivybos administracija 2003 – 2004 metai// http://www.msa.lt/doc/ataskaita_2003_2004.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

⁷² Ten pat. P. 7.

⁷³ Kokybės vadybos sistema: Mokymo įstaigų akreditavimo ir jų priežiūros vadyba. Lietuvos saugios laivybos administracijos kokybės vadybos sistemos dokumentas, 2006.

- organizuoti mokymo įstaigų akreditavimo procesą ir dalyvauti jame;
- kontroliuoti jūrininkų parengimo lygį bei atitikimą tarptautinių konvencijų bei Europos Sąjungos direktyvų reikalavimams.

Vykdydama jai pavestus uždavinius Mokymo įstaigų akreditavimo tarnyba, atlieka šias pagrindines funkcijas: dalyvauja mokymo įstaigų akreditavimo procese, kontroliuoja akredituotų mokymo įstaigų veiklą, ir Lietuvos saugios laivybos administracijos patvirtintų bei akredituotų mokymo įstaigų mokymo programų vykdymą, inspektuoja mokymo įstaigas, analizuoja mokymo įstaigų pateiktas mokymo programas, su tarnybos veikla susijusią TJO leidžiamą medžiagą ir taiko ją savo veikloje, teikia pasiūlymus rengiant Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių mokymo įstaigų akreditavimą ir jų veiklos priežiūrą, projektus.⁷⁴

Kaip minėta aukščiau, Lietuvoje yra penkios akredituotos mokymo įstaigos rengiančios jūrininkus. Kadangi Lietuvos saugios laivybos administracija šiuo metu nėra gavusi prašymų akredituoti naujų mokymo įstaigų ir artimiausiu metu naujų mokymo įstaigų, rengiančių jūrininkus, įsteigti Lietuvoje neplanuojama, Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos veikla apsiriboja minėtų mokymo įstaigų veiklos priežiūra.

Mokymo įstaigų akreditavimo ir jų veiklos priežiūros procese be Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos dalyvauja: Lietuvos saugios laivybos administracijos direktorius, mokymo įstaigų akreditavimo komisija, audito grupė ir, žinoma, pati mokymo įstaiga. Kiekvieno šių proceso dalyvių teisės, pareigos ir atsakomybė nustatyta kokybės vadybos sistemos procedūroje „Mokymo įstaigų akreditavimo ir jų priežiūros vadyba“. Pagal ją mokymo įstaigų akreditavimo ir jų veiklos priežiūros procesas suskirstytas į tam tikras veiklos kryptis:

1. Mokymo įstaigų akreditavimas. Mokymo įstaigų akreditavimo veikloje dalyvauja visi aukščiau minėti mokymo įstaigų akreditavimo ir veiklos priežiūros proceso dalyviai. Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybai tenka šio proceso organizatorės vaidmuo. Ji atsakinga už mokymo įstaigų akreditavimo eigos organizavimą, kitų proceso dalyvių įtraukimą į procesą, jiems būtinos informacijos pateikimą, savalaikį mokymo įstaigų apie akreditavimo rezultatus informavimą ar papildomos informacijos užklausimą, akreditavimo liudijimo išdavimą mokymo įstaigai, mokymo įstaigos įtraukimą į akredituotų mokymo įstaigų sąrašą ir kt. Už mokymo įstaigų auditų atlikimą ir ataskaitų parengimą atsako Audito grupė. Spendimus dėl mokymo įstaigos atitikimo keliamiems reikalavimams, akreditavimo liudijimo išdavimo ir mokymo įstaigos įtraukimo į akredituotų mokymo įstaigų sąrašą priima Mokymo įstaigų akreditavimo komisija.

2. Akredituotų mokymo įstaigų veiklos priežiūra:

- akredituotų mokymo įstaigų priežiūros auditų vykdymas;

⁷⁴ Kokybės vadybos sistema: Mokymo įstaigų akreditavimo ir jų priežiūros vadyba. Lietuvos saugios laivybos administracijos kokybės vadybos sistemos dokumentas, 2006.

- akredituotų mokymo įstaigų inspektavimų vykdymas;

Akredituotų mokymo įstaigų kasmetiniai priežiūros auditai ir inspektavimai yra pagrindinės akredituotų mokymo įstaigų veiklos priežiūros formos. Kasmetiniai priežiūros auditai skirti nustatyti ar akredituota mokymo įstaiga laikosi jai nustatytų reikalavimų akreditavimo liudijimo galiojimo laikotarpiu. Kaip ir mokymo įstaigų akreditavimo procese, kasmetinių priežiūros auditų vykdyme be Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos dalyvauja Audito grupė ir Mokymo įstaigų akreditavimo komisija. Audito grupė yra įgaliota atlikti mokymo įstaigos priežiūros auditą ir parengti audito ataskaitą. Esant teigiamiems priežiūros audito rezultatams, Mokymo įstaigų akreditavimo tarnyba padaro atitinkamas atžymas akreditavimo liudijime apie akreditavimo liudijimo galiojimo pratęsimą. Esant neigiamiems priežiūros audito rezultatams, mokymo įstaigų akreditavimo komisija sprendžia ar sustabdyti mokymo įstaigos akreditavimo liudijimo galiojimą ar tam tikros programos vykdymą. Mokymo įstaigų akreditavimo komisijai priėmus sprendimą dėl mokymo įstaigos akreditavimo liudijimo galiojimo ar tam tikros programos vykdymo sustabdymo, Mokymo įstaigų akreditavimo tarnyba informuoja mokymo įstaigą, jos steigėją ir Susisiekimo ministeriją apie mokymo įstaigos akreditavimo liudijimo galiojimo ar tam tikros programos vykdymo sustabdymą.

Inspektavimai, kaip akredituotų mokymo įstaigų veiklos priežiūros forma, yra dvejopi. Kartą per metus Mokymo įstaigų akreditavimo tarnyba vykdo akredituotų mokymo įstaigų planinius metinius inspektavimus. Esant neigiamiems inspektavimo rezultatams, sprendimą, ar sustabdyti mokymo įstaigos akreditavimo liudijimo galiojimą ar tam tikros programos vykdymą, priima Mokymo įstaigų akreditavimo komisija. Esant teigiamiems minėto inspektavimo rezultatams mokymo įstaiga tik informuojama apie inspektavimo rezultatus, o taip pat jai nurodoma pašalinti neesminius inspektavimo metu rastas pastabas, jeigu, žinoma, tokių buvo. Be planinių metinių inspektavimų, Mokymo įstaigų akreditavimo tarnyba vykdo akredituotų mokymo įstaigų vykdomų mokymo programų mėnesinius inspektavimus. Tokių inspektavimų per metus įvykdoma ne mažiau kaip dvylika.

Inspektavimai nuo priežiūros auditų skiriasi savo apimtimi, turiniu bei subjektais, dalyvaujančiais akredituotų mokymo įstaigų veiklos priežiūroje. Kaip jau buvo minėta, mokymo įstaigų priežiūros auditus tiesiogiai vykdo Lietuvos saugios laivybos administracijos direktoriaus įsakymu sudaryta Audito grupė (Audito grupės darbe dalyvauti gali būti paskirti ir Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos darbuotojai, tačiau nebūtinai), tuo tarpu inspektavimus vykdo Mokymo įstaigų akreditavimo tarnyba, pasitelkdama, jeigu reikia kompetentingus Lietuvos saugios laivybos administracijos darbuotojus. Akredituotų mokymo įstaigų metinių planinių inspektavimų ir kasmetinių priežiūros auditų, tiek apimtis, tiek turinys yra bemaž vienodi. Abiem atvejais vykdoma veikla siekiant nustatyti kaip mokymo įstaigos vykdoma veikla atitinka

galiojančius reikalavimus. Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos vykdomi akredituotų mokymo įstaigų vykdomų mokymo programų mėnesiniai inspektavimai paprastai yra siauresnės apimties ir skirti nustatyti kaip mokymo įstaiga vykdydama rengimą pagal konkrečią mokymo programą laikosi jai nustatytų reikalavimų.

Apibendrintai galima pasakyti, kad mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos paskirtis yra kontroliuoti, kaip jūrininkų parengimo lygis mokymo įstaigose atitinka tarptautinių bei nacionalinių teisės aktų reikalavimus. Pagrindinės Mokymo įstaigų akreditavimo tarnybos funkcijos, nurodytos Lietuvos saugios laivybos administracijos 2003 - 2004 metų informaciniame leidinyje, – „organizuoti mokymo įstaigų akreditavimo procesą bei vykdyti akredituotų mokymo įstaigų veiklos priežiūrą“⁷⁵.

Lietuvos saugios laivybos administracijos 2005 metų veiklos ataskaitoje skelbiama, kad 2005 metais buvo įvykdyti penki mokymo įstaigų kasmetiniai priežiūros auditai, penki planiniai metiniai mokymo įstaigų inspektavimai ir 14 mokymo įstaigų vykdomų mokymo programų inspektavimai.⁷⁶

Šiuo metu Lietuvoje yra akredituotos penkios mokymo įstaigos suteikiančios asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti, akredituotos 47 mokymo programos (žr. 2 Priedas) bei patvirtintos 7 mokymo programos.

Kokybės vadybos sistemos procedūroje „Jūrinių dokumentų vadyba“⁷⁷ nurodyti šie Skyriaus uždaviniai jūrininkų diplomavimo srityje:

- išduoti jūrininkų kvalifikacinius dokumentus;
- išduoti jūrininkų knygeles;
- tvirtinti darbo laive ir plaukiojimo stažą bei tvarkyti Lietuvos Respublikos jūrininkų registrą;
- teikti informaciją ir duomenis.

Jūrininkų diplomavimo tarnyba vykdydama minėtus uždavinius, atlieka šias pagrindines funkcijas:

- priima iš jūrininkų dokumentus jūrinių laipsnių diplomų, kvalifikacijos liudijimų, GMDSS radijo operatoriaus diplomų, jų pripažinimo patvirtinimui bei specialiesiems liudijimams gauti;

⁷⁵ Lietuvos saugios laivybos administracija 2003 – 2004 metai// http://www.msa.lt/doc/ataskaita_2003_2004.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

⁷⁶ Lietuvos saugios laivybos administracijos 2005 metų veikla// http://www.msa.lt/doc/2005_veiklos_ataskaita.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

⁷⁷ Kokybės vadybos sistema: Jūrinių dokumentų vadyba. Lietuvos saugios laivybos administracijos kokybės vadybos sistemos dokumentas, 2006.

- nagrinėja priimtus dokumentus, įformina ir išduoda jūrinius dokumentus, vykdo jų apskaitą, jūrinių registre kaupia duomenis apie išduotus jūrinius dokumentus;
- tikrina darbo stažo pažymėjimus, informintus jūrininkui atidirbus laivuose su Lietuvos Respublikos vėliava ar užsienio valstybių laivuose, priima sprendimus;
- registruoja egzaminui jūrinius, siekiančius kelti kvalifikaciją ir gauti aukštesnį jūrinį laipsnį, taip pat jūrinius, siekiančius palaikyti turimą kvalifikaciją;
- vykdo jūrinių registro priežiūrą, tvarkymą;
- teikia pasiūlymus dėl rengiamų Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, reglamentuojančių jūrinių diplomavimą, projektų;
- teikia informaciją ir duomenis valstybės teisėsaugos, teisėtvarkos ir kitoms institucijoms, kitiems suinteresuotiems asmenims sutinkamai su Lietuvos Respublikos įstatymų, reglamentuojančių informacijos teikimą, nuostatomis.⁷⁸

Pagrindinė Jūrinių diplomavimo tarnybos vykdomos veiklos paskirtis yra užtikrinti, kad jūrinių dokumentų įforminimo ir išdavimo veikla būtų vykdoma pagal galiojančius nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus, o taip pat įsitikinti, kad jūrininkas turi pakankamai žinių ir yra kompetentingas vykdyti atitinkamas funkcijas.

Lietuvos saugios laivybos administracijos 2003 - 2004 metų informaciniame leidinyje nurodoma, kad 2004 metų pabaigoje Jūrinių diplomavimo tarnyba buvo įregistravusi 11823 jūrinius, kuriems buvo išduoti kvalifikaciniai dokumentai JRAB konvencijos pagrindu.⁷⁹

Žemiau pateiktoje lentelėje nurodytas Lietuvoje jūrininkams išduotų dokumentų skaičius 2004 - 2005 metais.⁸⁰

Išduoto dokumento pavadinimas	2004 metai	2005 metai
Jūrininko knygelė	4158	2239
Jūrinio laipsnio diplomai	357	301
Diplomo pripažinimo patvirtinimas	-	21
Jūrinio laipsnio kvalifikacijos liudijimas	468	250
Kvalifikuoto jūreivio liudijimas	185	115
GJNASS operatoriaus diplomai	124	84
GJNASS riboto operatoriaus diplomai	35	12
Asmeninio gelbėjimosi liudijimas	1692	1468
Kovos su gaisrais liudijimas	269	812
Pirmosios medicininės pagalbos liudijimas	-	317
Medicininės ligonių slaugos liudijimas	-	191
Liudijimas darbui su gelbėjimosi plaustais	470	498
Liudijimas darbui su greitaeigėmis valtimis	-	44

⁷⁸ Kokybės vadybos sistema: Jūrinių dokumentų vadyba. Lietuvos saugios laivybos administracijos kokybės vadybos sistemos dokumentas, 2006.

⁷⁹ Lietuvos saugios laivybos administracija 2003 – 2004 metai// http://www.msa.lt/doc/ataskaita_2003_2004.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

⁸⁰ Lietuvos saugios laivybos administracija 2005 metai// http://www.msa.lt/doc/ataskaita_2005.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-29.

Liudijimas darbui ro-ro keleiviniuose keltuose	-	149
Įvadinių kursų liudijimas darbui tanklaiviuose	-	99
Liudijimas darbui naftos ir kituose tanklaiviuose	-	38
Radiolokacijos ir navigacijos liudijimas	358	239
Automatinio radiolokacinio žymėjimo liudijimas	316	290
Lengvatinio leidimo liudijimas	-	1

Anot daktaro Z. Ozcayir, svarbų vaidmenį jūrinių rengimo ir diplomavimo procese atlieka uosto kontrolę vykdančios pareigūnai.⁸¹ Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymo 6 straipsnyje numatyta, kad viena iš Lietuvos saugios laivybos administracijos atliekamų funkcijų yra – vykdyti „valstybinę laivų kontrolę uoste ir laivų plaukiojančių su Lietuvos valstybės vėliava, laivo vėliavos valstybinę kontrolę“. Kitaip tariant minėta institucija kontroliuoja, ar Lietuvoje įregistruotuose laivuose, taip pat į Lietuvos uostus įplaukiančiuose užsienio laivuose laikomasi tarptautinių saugios laivybos reikalavimų ir įgulos gyvenimo ir darbo sąlygų laivuose standartų. Dėl saugios laivybos pažeidimų Lietuvos saugios laivybos administracija turi teisę uždrausti laivui išplaukti iš uosto, įskaitant atvejus kada „laivo įgulos narių jūrinių laipsnių diplomai ar kvalifikacijos liudijimai yra negaliojantys arba nesuteikia teisės eiti laive užimamų pareigų“⁸². Tokios Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymo nuostatos yra analogiškos JRAB konvencijos X straipsnyje „Kontrolė“ nurodytiems reikalavimams.

⁸¹ Ozcayir O. Port State Control: second edition. London: LLP, 2004. P. 105.

⁸² Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 75 – 2264, Valstybės žinios. 2005, Nr. 31 – 974, Valstybės žinios. 2006, Nr. 107 - 4049.

Išvados

1. Rašytinėje teisėje – tiek tarptautinėje, tiek Europos Sąjungos, tiek ir nacionalinėje – nėra aiškių jūrininkų rengimą ir diplomavimą išreiškiančių sąvokų. Dėl jūrininkų rengimo ir diplomavimo sampratos neapibrėžtumo galimos įvairios interpretacijos ir daugybė skirtingų požiūrių. Atsižvelgiant į tai, kad JRAB konvencijos bei nacionalinės teisės sistemų ribose jūrininkų rengimas ir diplomavimas turi būti suprantamas vieningai, sąvokų „jūrininkų rengimas“ ir „jūrininkų diplomavimas“ tinkamo apibrėžimo problema išlieka.

2. Siekiant darbe nustatyti tikslų ir išnagrinėjus jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo pagrindinius aspektus, apibrėžėme jūrininkų rengimo ir diplomavimo sąvokas:

- Jūrininkų atestavimas (diplomavimas) - tai atestato asmeniui išdavimo procesas, pastarajam įvykdžius eilę JRAB konvencijos ir nacionalinių teisės aktų reikalavimų dėl amžiaus, medicininio tinkamumo, darbo jūroje stažo, parengimo ir kvalifikacijos.

- Jūrininkų rengimas – tai procesas kurio metu asmuo įgyja atitinkamas teorines žinias ir praktinius įgūdžius, privalomus pagal JRAB konvenciją ir nacionalinę teisę atitinkamam atestatui gauti.

3. Jūrininkų rengimas ir diplomavimas yra sritis, reikalaujanti tam tikrų taisyklių, reguliuojančių šią sritį tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniu mastu. Pagrindinis jūrininkų rengimo ir diplomavimo sritį reglamentuojantis tarptautinis teisės aktas, yra JRAB konvencija, nustatanti pagrindinius reikalavimus jūrininkų rengimui, atestavimui ir budėjimui.

4. JRAB konvencijos įgyvendinimo praktinė patirtis atskleidė šio teisės akto kai kurių nuostatų nepakankamumą užtikrinant žmonių gyvybės ir jų turto saugumą jūroje bei jūros aplinkos apsaugą. Šiuo metu jau yra parengtas TJO Jūrininkų rengimo ir budėjimo standartų pakomitečio (Sub-Committee on Standards of Training and Watchkeeping (STW) 38 sesijos dokumentas,⁸³ pagal kurį siūloma peržiūrėti ir pakeisti šias JRAB konvencijos sritis: atestatai ir jų patvirtinimas; pakrančių reisams taikomi principai; kontrolės procedūros; sveikatos normatyvai; atestatų atnaujinimas; kompanijų atsakomybė; radijo ryšio personalas; saugus įgulų komplektavimas; bendradarbiavimas laive.

5. Nors Lietuva prie JRAB konvencijos prisijungė 1991 metais, tačiau jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo lygis Lietuvoje dar ilgą laiką nebuvo pakankamas ir neužtikrino JRAB konvencijos reikalavimų vykdymo visa apimtimi. Viena pagrindinių to priežasčių – savarankiškos jūrinės valstybės institucijos, atsakingos už tarptautinių

⁸³ IMO STW Sub-Committee 38th session document. Comprehensive review of the STCW Convention and STCW Code, 2007 January.

teisės aktų reikalavimų įgyvendinimo organizavimą ir jų vykdymo valstybinę priežiūrą, nebuvimas. Tik 2002 metais, tarptautinių ir Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių saugią laivybą, reikalavimų įgyvendinimui ir jų vykdymo valstybinei priežiūrai užtikrinti, buvo įsteigta Lietuvos saugios laivybos administracija.

6. Dėl jūrininkų rengimo ir diplomavimo instituto specifikos dabartiniu metu jūrininkų rengimą ir diplomavimą Lietuvoje reglamentuoja keletas teisės aktų. Svarbiausi jų yra:

- Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymas;
- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2005 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. 3-355 „Dėl Lietuvos Respublikos jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais, išdavimo taisyklių patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2002 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. 3-318 „Dėl biudžetinės įstaigos Lietuvos saugios laivybos administracijos nuostatų patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2001 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. 110 „Dėl mokymo įstaigų, suteikiančių asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti, akreditavimo nuostatų patvirtinimo“.

7. Jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra pakankamas. Akivaizdu, kad nuo 1990 metų Lietuvai prisijungus prie svarbiausių jūrinių konvencijų, svarbiausių specifinių jūrinių teisės aktų kūrime ir leidime padaryta aiški pažanga. Vis dėlto, nepaisant to, kad daugelis Lietuvos teisės aktų jūrininkų rengimo ir diplomavimo srityje atitinka Europos Sąjungos teisės aktų ir JRAB konvencijos nuostatas, šių nuostatų praktinis įgyvendinimas atskleidžia keletą problematinių šios srities reglamentavimo aspektų.

8. Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklės, nustatančios jūrinių laipsnių Lietuvoje suteikimo, tai patvirtinančių jūrinio laipsnio diplomų, jūrinio laipsnio kvalifikacijos liudijimų, jų patvirtinimų, užsienio valstybių išduotų dokumentų pripažinimo patvirtinimų išdavimo, egzaminų komisijų sudarymo ir išduotų dokumentų galiojimo sustabdymo tvarką, turi keletą prieštaringų aspektų. Pirma, minėtos taisyklės yra taikomos jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais, tačiau sąvoka „tarptautinis reisas“, teisės akte nėra apibrėžiama, todėl, manytume, neišvengimai kyla minėto teisės akto taikymo problema. Antra, Jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams išdavimo taisyklėse nurodoma, kad tiek jūreivio, tiek ir kvalifikuoto jūreivio rengimas privalo būti vykdomas pagal JRAB kodekso A-II/4 taisyklę, nors akivaizdu, kad reikalavimai jūreivio ir kvalifikuoto jūreivio rengimui nėra tapatūs.

9. Akreditavimo nuostatuose, nustatančiuose, kad visos Lietuvoje įregistruotos mokymo įstaigos, įmonės ir organizacijos, suteikiančios asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną

jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti, privalo būti akredituotos, sankcijos už Lietuvos Respublikos teisės aktų ir JRAB konvencijos reikalavimų nesilaikymą yra nukreiptos į mokymo įstaigą, tačiau neigiamas pasekmes dėl tokių sankcijų taikymo tiesiogiai patiria ir jūrininkai. Manytume, kad būtina į Lietuvos Respublikos Administracinės teisės pažeidimų kodeksą įterpti atitinkamas nuostatas, reglamentuojančias mokymo įstaigų vadovų atsakomybę už Lietuvos Respublikos teisės aktų ir JRAB konvencijos reikalavimų nesilaikymą.

10. Lietuvoje jūrininkus rengiančių mokymo įstaigų pajėgumas yra gana aukštas. Tačiau dėl laivybos sektoriuje vykstančių globalizavimo ir internacionalizavimo procesų bei dėl socialinių, demografinių ir kitų Lietuvoje vykstančių procesų, anot dienraščio „Vakarų ekspresas“, iškyla dvi pagrindinės, galinčios atsiliesti jūrininkų rengimo sistemai, problemos: jūrininkų rengimo finansavimo problema ir Lietuvai gresiantis demografinis kritimas.⁸⁴ Jūrininkų rengimą vykdančių darbuotojų atlyginimai, turimos kvalifikacijos palaikymas ir tobulinimas yra rimtos problemos, susijusios su jūrininkų rengimo finansavimu. Kita problema – grėsminga Lietuvos demografinė situacija, dėl kurios, pasak minėto dienraščio po 10 – 15 metų studijuojančių jūrininkų rengimo įstaigose skaičius gali sumažėti net iki 33 %.⁸⁵

Šiuo metu Lietuvoje yra akredituotos penkios mokymo įstaigos suteikiančios asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti.

11. Susiklosčiusi situacija, kai mokymo įstaigų, vykdančių jūrininkų rengimą, veiklą savo kompetencijai priklausančia dalimi prižiūri ir kontroliuoja Lietuvos Respublikos švietimo ir susisiekimo ministerijos, kelia tam tikrų problemų. Šios problemos dažniausiai kyla dėl skirtingų šių ministerijų rengimui keliamų reikalavimų, todėl akivaizdu, kad šioms problemoms spręsti būtinas švietimo ir susisiekimo ministerijos bendradarbiavimas.

12. Už jūrininkų rengimą ir diplomavimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų įgyvendinimo organizavimą ir jų vykdymo valstybinės priežiūros užtikrinimą Lietuvos Respublikoje atsakinga institucija yra Lietuvos saugios laivybos administracija. Ši institucija atlieka šias funkcijas - akredituoja jūrininkų mokymosi įstaigas bei prižiūri jų veiklą, išduoda jūrininkų kvalifikacinius dokumentus, jūrininkų knygeles, tvirtina darbo laive ir plaukiojimo stažą.

⁸⁴ <http://www.ve.lt/?rub=1065924818&data=2003-05-28&pried=2003-05-22&id=1053534758>; prisijungimo laikas: 2006-11-28.

⁸⁵ Ten pat

Literatūros sąrašas

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 75 – 2264, Valstybės žinios. 2005, Nr. 31 – 974, Valstybės žinios. 2006, Nr. 107 – 4049.
2. Lietuvos Respublikos prekybinės laivybos įstatymas // Valstybės Žinios. 1996, Nr. 101-2300.
3. Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimo kodeksas. Šešioliktoji laida. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2006.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. 416 „Dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie tarptautinės jūrų teisės dokumentų“ // Valstybės žinios. 1991, Nr. 32 – 881.
5. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2005 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. 3-355 „Dėl Lietuvos Respublikos jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais, išdavimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 99 – 3725, Valstybės žinios. 2006, Nr. 77 – 3025.
6. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2002 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. 3-318 „Dėl biudžetinės įstaigos Lietuvos saugios laivybos administracijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 73-2797.
7. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2001 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. 110 „Dėl mokymo įstaigų, suteikiančių asmenims teorinį ir praktinį pasirengimą, būtiną jūrinio laipsnio diplomui, kvalifikacijos liudijimui ar jų patvirtinimui gauti, akreditavimo nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32 – 1085, Valstybės žinios. 2004, Nr. 18 – 560, Valstybės žinios. 2006, Nr. 41 – 1481.
8. Lietuvos saugios laivybos direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 17 d. įsakymas Nr. V-140 „Dėl Lietuvos Respublikos jūrinio laipsnio diplomų ir kvalifikacijos liudijimų jūrininkams, neplaukiojantiems tarptautiniais reisais, išdavimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 104 – 3869.
9. Lietuvos saugios laivybos direktoriaus 2006 m. balandžio 7 d. įsakymas Nr. V-56 „Dėl dokumentų, išduodamų jūrininkams, plaukiojantiems tarptautiniais reisais, formų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 42 – 1542.
10. 1978 m. Tarptautinė konvencija dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų su paskutiniais pakeitimais // Valstybės žinios. 2005, Nr. 10 – 325.
11. Vienos Konvencijai dėl tarptautinių sutarčių teisės // Valstybės žinios. 2002, Nr. 13 – 480.

12. 1994 m. lapkričio 22 d. Tarybos direktyva 94/58/EB dėl minimalaus jūrininkų parengimo.
13. 2001 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/25/EB dėl minimalaus jūrininkų parengimo.
14. 2003 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/103/EB iš dalies keičianti Direktyvą 2001/25/EB dėl minimalaus jūrininkų parengimo.
15. 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/45/EB dėl valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų abipusio pripažinimo ir iš dalies keičianti Direktyvą 2001/25/EB.

Specialioji literatūra

1. Boisson P. Safety at Sea: Policies, Regulations and International Law. Paris: Edition Bureau Veritas, 1999.
2. Ермолаев В. Г. Сиваков О. В. Морское право: учебное пособие. Москва, 2005.
3. IMO STW Sub-Committee 38th session document. Comprehensive review of the STCW Convention and STCW Code, 2007 January.
4. Lane T., Pillsbury C. Forgeries, Fakes and Frauds. Manila: Proceedings of the 4th LSM Asia Pacific Manning & Training Conference, 2001.
5. Maritime Education and Training: a practical guide. London: The Nautical Institute, 1997.
6. Morrison W.S.G. Competent crews = safer ships: an aid to understand STCW 95. Sweden: World Maritime university publications, 1997.
7. Obando-Rojas B., Badigannavar V., Lane T., Bloor M., Maguire M. A study of fraudulent practices associated with certificates of competency and endorsements⁴, Mane report. London: International Maritime Organization publication, 2001.
8. Obando-Rojas B. STCW-95: a guide for seafarers. London: International Transport Workers' Federation (ITF) publication, 2002.
9. Ozcayir O. Port State Control: second edition. London: LLP, 2004.
10. Sampson H. Learning at sea// The Sea, 2006, Jan/Feb.
11. Sampson H. Equal Training in an Unequal World: an exploration of global MET standards// Proceedings of SIRC third Symposium. Cardiff university publication, 2003.
12. Sampson H. The Global Provision of MET standards// Proceedings of Seafarers International Research Center – Singapore Symposium. Cardiff university publication, 2003.
13. Senčila V., Bartusevičienė I. Jūrininkų rengimo Lietuvoje ir Europos Sąjungoje derinimas ir perspektyvos// Tiltai. 2005, Nr.3(32).
14. Shodder P. New STCW?// Hanseatic dispatch, 2006 Spring.
15. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004.

16. Winchester N. Global regulation of seafarer certification// Proceedings of Seafarers International Research Center's fourth International Symposium. Cardiff university publication, 2005.
17. Winchester N. Flags must hoist different standard// The Sea, 2003, Sep/ Oct.

Nepublikuoti leidiniai ir dokumentai

1. Cruz-Iturzaerta E. STCW Module: 8th Course on Flag State Implementation and PSC. London: International Maritime Organization publication, 2002.
2. Kokybės vadybos sistema: Jūrinių dokumentų vadyba. Lietuvos saugios laivybos administracijos kokybės vadybos sistemos dokumentas, 2006.
3. Kokybės vadybos sistema: Mokymo įstaigų akreditavimo ir jų priežiūros vadyba. Lietuvos saugios laivybos administracijos kokybės vadybos sistemos dokumentas, 2006.

Kiti šaltiniai

1. www.msa.lt;
2. www.imo.org;
3. www.uscg.mil/stcw/;
4. www.sirc.cf.ac.uk;
5. www.itfglobal.org;
6. www.europa.eu;
7. www.oceansatlas.org;
8. www.ilo.org.
9. <http://www3.lrs.lt>.

Santrauka

Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) duomenimis apie 80 procentų laivų avarijų jūroje įvyksta dėl žmonių klaidų. Žmonių gyvybės ir jų turto saugumas jūroje, jūrinės aplinkos apsauga nuo taršos priklauso nuo jūrininkų profesionalumo ir kompetencijos. Dėl šios priežasties jūrininkų rengimui ir diplomavimui būtina taikyti aukščiausius standartus.

Pagrindinis šio darbo tikslas yra atskleisti ir įvertinti jūrininkų rengimo ir diplomavimo instituto turinį ir nustatyti jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo pagrindinius aspektus, o taip pat atskleisti jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo probleminius aspektus.

1978 metais TJO priimta Tarptautinė konvencija dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų (JRAB konvencija) buvo pirmoji nustačiusi pagrindinius reikalavimus jūrininkų rengimui, atestavimui ir budėjimui tarptautiniu lygmeniu. JRAB konvencija nustato minimalius darbo stažo, amžiaus, sveikatos būklės, parengimo, kvalifikacijos bei egzaminavimo reikalavimus jūrininkams, kurių atitikimas tampa pagrindu asmeniui išduoti tai paliudijantį dokumentą.

Lietuvos Respublika prie JRAB konvencijos prisijungė 1991 metais, tačiau jūrininkų rengimo ir diplomavimo teisinio reglamentavimo lygis Lietuvoje dar ilgą laiką nebuvo pakankamas ir neužtikrino JRAB konvencijos reikalavimų vykdymo visa apimtimi. Dabartiniu metu jūrininkų rengimą ir diplomavimą Lietuvoje reglamentuoja keletas teisės aktų, atitinkančių tiek Europos Sąjungos teisės aktų, tiek ir JRAB konvencijos nuostatas, tačiau šių nuostatų praktinis įgyvendinimas atskleidžia keletą problematinių šios srities reglamentavimo aspektų.

Summary

In accordance to International Maritime Organization (IMO) sources, 80 % of accidents at sea are caused by human error. Such a statistic makes it clear that seafarer training and certification is of paramount importance. The training and certification of seafarers plays a major role in maritime safety and in the protection of the maritime environment.

The main purpose of this paper is to analyze and evaluate the content of the legal documents regulating training and certification of seafarers and indicate existing or possible problematical aspects of legal norms of the mentioned issue.

The International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW convention), which was adopted in 1978 by the IMO, was the first to establish basic requirements on training, certification and watchkeeping for seafarers on an international level. The STCW convention prescribes minimum mandatory requirements for service, age, medical fitness, training, qualification and examination for seafarers.

The Republic of Lithuania joined the STCW convention in 1991. However, legal regulation of the training and certification of seafarers a long time after this date did not ensure compliance with the provisions of the STCW convention. Recently, legal regulation relating training and certification of seafarers in Lithuania fully complies with the provisions of the STCW convention and EU standards concerning maritime training and certification. Practical implementation of legal norms regulating training and certification of seafarers in the Republic of Lithuania indicate some problematical aspects.

1 Priedas. Reikalavimai dėl atestatų vadovaujančios ir eilinės sudėties jūrininkams

Kapitonas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Taip	I/2, II/2, II/3
Valstybės vėliavos kompetencijos atestato pripažinimo patvirtinimas ¹	Taip	I/10
Radijo operatoriaus atestatas ² ir jo patvirtinimas	Taip	IV/2
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1
Pirmosios medicininės pagalbos teikimas ir medicininė priežiūra*	Ne	VI/4
Darbas su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis ir greitaeigėmis gelbėjimo valtimis	Ne	VI/2
Specialus gaisrų gesinimo parengimas*	Ne	VI/3
Medicininis tinkamumas	Taip	I/9
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriumi, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

¹ Atestato pripažinimo patvirtinimas arba dokumentinis įrodymas, kad Administracijai yra paduotas prašymas dėl atestato pripažinimo patvirtinimo, galiojantis ne ilgiau kaip 3 mėnesius.

² Nuo 2002 m. vasario 1 d. privalomas visiems laivo denio skyriaus vadovaujantiems specialistams ir kitiems asmenims paskirtiems vykdyti radijo ryšio užduotis laive.

Vyresnysis kapitono padėjėjas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Taip	I/2, II/2
Valstybės vėliavos kompetencijos atestato pripažinimo patvirtinimas ¹	Taip	I/10
Radijo operatoriaus atestatas ² ir jo patvirtinimas	Taip	IV/2
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas;	Kartą per penkerius metus	VI/1

- asmens sauga ir socialinė atsakomybė		
Pirmosios medicininės pagalbos teikimas ir medicininė priežiūra*	Ne	VI/4
Darbas su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis ir greitaeigėmis gelbėjimo valtimis	Ne	VI/2
Specialus gaisrų gesinimo parengimas*	Ne	VI/3
Medicininis tinkamumas	Taip	I/9
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriu, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

¹ Atestato pripažinimo patvirtinimas arba dokumentinis įrodymas, kad Administracijai yra paduotas prašymas dėl atestato pripažinimo patvirtinimo, galiojantis ne ilgiau kaip 3 mėnesius.

² Nuo 2002 m. vasario 1 d. privalomas visiems laivo denio skyriaus vadovaujantiems specialistams ir kitiems asmenims paskirtiems vykdyti radijo ryšio užduotis laive.

Laivo denio tarnybos budėjimo pamainai vadovaujantis specialistas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Taip	I/2, II/1, II/3
Valstybės vėliavos kompetencijos atestato pripažinimo patvirtinimas ¹	Taip	I/10
Radijo operatoriaus atestatas ² ir jo patvirtinimas	Taip	IV/2
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1
Pirmosios medicininės pagalbos teikimas ir medicininė priežiūra*	Ne	VI/4
Darbas su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis ir greitaeigėmis gelbėjimo valtimis	Ne	VI/2
Specialus gaisrų gesinimo parengimas*	Ne	VI/3
Medicininis tinkamumas	Taip	I/9
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriu, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

¹ Atestato pripažinimo patvirtinimas arba dokumentinis įrodymas, kad Administracijai yra paduotas prašymas dėl atestato pripažinimo patvirtinimo, galiojantis ne ilgiau kaip 3 mėnesius.

² Nuo 2002 m. vasario 1 d. privalomas visiems laivo denio skyriaus vadovaujantiems specialistams ir kitiems asmenims paskirtiems vykdyti radijo ryšio užduotis laive.

Laivo denio tarnybos budėjimo pamainos eilinis jūrininkas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Taip	I/2, II/4
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriu, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

Radijo operatorius

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
GMDSS radijo operatoriaus atestatas: - bendras radijo operatoriaus atestatas ir jo patvirtinimas arba - ribotas radijo operatoriaus atestatas ir jo patvirtinimas. Kokį GMDSS radijo operatoriaus atestatą privalo turėti asmuo, priklauso nuo to kokiame GMDSS plaukiojimo rajone laivas plaukioja ir kokia tam reikalinga įranga yra aprūpintas.	Taip	I/2, IV/2
Valstybės vėliavos atestato pripažinimo patvirtinimas ¹	Taip	I/10
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriu, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

¹ Atestato pripažinimo patvirtinimas arba dokumentinis įrodymas, kad Administracijai yra paduotas prašymas dėl atestato pripažinimo patvirtinimo, galiojantis ne ilgiau kaip 3 mėnesius.

Vyriausiasis mechanikas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Taip	I/2, III/2, III/3
Valstybės vėliavos kompetencijos atestato pripažinimo patvirtinimas ¹	Taip	I/10
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1
Pirmosios medicininės pagalbos teikimas ir medicininė priežiūra*	Ne	VI/4
Darbas su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis ir greitaeigėmis gelbėjimo valtimis*	Ne	VI/2
Specialus gaisrų gesinimo parengimas*	Ne	VI/3
Medicininis tinkamumas	Taip	I/9
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriu, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

¹ Atestato pripažinimo patvirtinimas arba dokumentinis įrodymas, kad Administracijai yra paduotas prašymas dėl atestato pripažinimo patvirtinimo, galiojantis ne ilgiau kaip 3 mėnesius.

Antrasis mechanikas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Taip	I/2, III/2, III/3
Valstybės vėliavos kompetencijos atestato pripažinimo patvirtinimas ¹	Taip	I/10
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* :	Kartą per	VI/1

- asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	penkerius metus	
Pirmosios medicininės pagalbos teikimas ir medicininė priežiūra*	Ne	VI/4
Darbas su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis ir greitaeigėmis gelbėjimo valtimis*	Ne	VI/2
Specialus gaisrų gesinimo parengimas*	Ne	VI/3
Medicininis tinkamumas	Taip	I/9
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriu, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

¹ Atestato pripažinimo patvirtinimas arba dokumentinis įrodymas, kad Administracijai yra paduotas prašymas dėl atestato pripažinimo patvirtinimo, galiojantis ne ilgiau kaip 3 mėnesius.

Laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainai vadovaujantis specialistas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Taip	I/2, III/1
Valstybės vėliavos kompetencijos atestato pripažinimo patvirtinimas ¹	Taip	I/10
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1
Pirmosios medicininės pagalbos teikimas ir medicininė priežiūra*	Ne	VI/4
Darbas su gelbėjimosi valtimis ir plaustais, gelbėjimo valtimis ir greitaeigėmis gelbėjimo valtimis*	Ne	VI/2
Specialus gaisrų gesinimo parengimas*	Ne	VI/3
Medicininis tinkamumas	Taip	I/9
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriu, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

¹ Atestato pripažinimo patvirtinimas arba dokumentinis įrodymas, kad Administracijai yra paduotas prašymas dėl atestato pripažinimo patvirtinimo, galiojantis ne ilgiau kaip 3 mėnesius.

Laivo mašinų skyriaus budėjimo pamainos eilinis jūrininkas

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Kompetencijos atestatas ir jo patvirtinimas	Ne	I/2, II/4
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1
Saugos supažindinimas	Paskiriant**	VI/1
Supažindinimas su laivo sandara, jo įranga, inventoriumi, procedūromis ir laivo savybėmis	Paskiriant**	I/14

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

** Laive vykdomas rengimas, prieš paskiriant vykdyti atitinkamas pareigas laive.

Kiti atestatai privalomi vykdant paskirtas funkcijas laivuose ar einant pareigas tam tikrų tipų laivuose

Bet kurių tipų laivų personalas

1. Paskirtos saugos arba taršos prevencijos užduotys:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Jūrininkų pradinis saugos parengimas* : - asmeninio išgyvenimo technika; - priešgaisrinė sauga ir gaisrų gesinimas; - pirmosios pagalbos suteikimas; - asmens sauga ir socialinė atsakomybė	Kartą per penkerius metus	VI/1

* Atestatas nėra privalomas, reikalinga turėti bet kokį dokumentinį įrodymą apie įgytą kompetenciją kartą per penkerius metus.

2. Darbui su gelbėjimosi valtimis ir plaustais ir gelbėjimo valtimis, išskyrus greitaeigės gelbėjimo valtis:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Tinkamumo liudijimas darbui su gelbėjimosi valtimis ir plaustais ir gelbėjimo valtimis, išskyrus greitaeigės gelbėjimo valtis	Ne	VI/2

3. Darbui su greitaeigėmis gelbėjimo valtimis:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Tinkamumo liudijimas darbui su greitaeigėmis gelbėjimo valtimis	Ne	VI/2

4. Paskirta vadovauti gaisrų gesinimo operacijoms:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Specialus gaisrų gesinimo parengimas	Kartą per penkerius metus	VI/3

5. Paskirta teikti laive pirmąją medicinos pagalbą:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Pirmosios medicininės pagalbos teikimas	Ne	VI/4

6. Paskirtas atsakingu už medicininę priežiūrą laive:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Medicininė priežiūra	Ne	VI/4

Personalas, einantis pareigas tanklaiviuose

1. Tanklaivių vadovaujantieji specialistai ir eiliniai jūrininkai, kuriems yra paskirtos atsakingos užduotys dėl krovinio bei krovos įrangos:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Supažindinimo su tanklaiviais kursas arba trijų mėnesių darbo jūroje tanklaiviuose stažas	Ne	V/1
Gaisrų gesinimo kursas krante	Ne	V/1

2. Tanklaivių kapitonai, vyriausieji mechanikai, vyresnieji kapitono padėjėjai, antrieji mechanikai ir bet kurie tiesiogiai už krovinio pakrovimą ir iškrovimą bei jo priežiūrą gabenant ir tvarkymą atsakingi asmenys:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Personalo rengimas darbui naftos tanklaiviuose	Taip	V/1
Personalo rengimas darbui cheminių medžiagų tanklaiviuose	Taip	V/1
Personalo rengimas darbui suskystintų dujų tanklaiviuose	Taip	V/1

Personalas dirbantis jo- keleiviniuose laivuose, atliekančiuose tarptautinius reisus

1. Ro-ro keleivinių laivų kapitonai, vadovaujantieji specialistai ir kitas personalas, kuriam laivo įgulos sąraše paskirta padėti keleiviams avarinių situacijų metu:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Ro-ro keleivinių laivų personalo parengimas dėl minios valdymo	Taip	V/2

2. Ro-ro keleivinių laivų kapitonai, vadovaujantieji specialistai ir kitas personalas, kuriam paskirtos konkrečios užduotys ir pareigos:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Ro-ro keleivinių laivų personalo supažindinimo parengimas	Ne	V/2

3. Ro-ro keleivinių laivų personalas, tiesiogiai aptarnaujantis keleivius keleiviams skirtose patalpose:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Ro-ro keleivinių laivų personalo parengimas dėl saugumo	Ne	V/2

4. Ro-ro keleivinių laivų kapitonai, vyresnieji kapitono padėjėjai, vyriausieji mechanikai, antrieji mechanikai ir bet kurie asmenys, kuriems paskirta tiesioginė atsakomybė už keleivių įlaipinimą bei išlaipinimą, krovinių pakrovimą, iškrovimą arba sutvirtinimą, arba laivo korpuso angų sandarinimą:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Ro-ro keleivinių laivų personalo parengimas dėl keleivių bei krovinių saugumo ir laivo korpuso sandarumo	Taip	V/2

5. Ro-ro keleivinių laivų kapitonai, vyresnieji kapitono padėjėjai, vyriausieji mechanikai, antrieji mechanikai ir bet kurie asmenys, atsakingi už keleivių saugumą avarinių situacijų metu:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Ro-ro keleivinių laivų personalo parengimas dėl krizių valdymo ir žmonių elgesio	Taip	V/2

Personalas dirbantis ne ro-ro keleiviniuose laivuose, atliekančiuose tarptautinius reišius

1. Keleivinių laivų kapitonai, vadovaujantieji specialistai ir kitas personalas, kuriam laivo įgulos sąrašė paskirta padėti keleiviams avarinių situacijų metu:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Keleivinių laivų personalo parengimas dėl minios valdymo	Taip	V/2

2. Keleivinių laivų kapitonai, vadovaujantieji specialistai ir kitas personalas, kuriam paskirtos konkrečios užduotys ir pareigos:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Keleivinių laivų personalo supažindinimo parengimas	Ne	V/2

3. Keleivinių laivų personalas, tiesiogiai aptarnaujantis keleivius keleiviams skirtose patalpose:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Keleivinių laivų personalo parengimas dėl saugumo	Ne	V/2

4. Keleivinių laivų kapitonai, vyresnieji kapitono padėjėjai, vyriausieji mechanikai, antrieji mechanikai ir bet kurie asmenys, kuriems paskirta tiesioginė atsakomybė už keleivių įlaipinimą bei išlaipinimą:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
Keleivinių laivų personalo parengimas dėl keleivių saugumo	Taip	V/2

5. Keleivinių laivų kapitonai, vyresnieji kapitono padėjėjai, vyriausieji mechanikai, antrieji mechanikai ir bet kurie asmenys, atsakingi už keleivių saugumą avarinių situacijų metu:

Atestato pavadinimas	Atnaujinimas	Nuoroda į JRAB konvencijos taisyklę
----------------------	--------------	-------------------------------------

2 Priedas. Akredituotų mokymo įstaigų ir programų sąrašas

Jūros medicinos centras:

1. Pirmos medicininės pagalbos mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/4-1, 2, 3 reikalavimus;
2. Medicininės ligonių slaugos mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/4-4, 5, 6 reikalavimus.

Klaipėdos laivininkų mokykla:

1. Kvalifikuoto jūreivio mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/4 reikalavimus;
2. Jūreivio mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/4 reikalavimus;
3. Laivų motoristo mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-III/4 reikalavimus;
4. Kvalifikuoto jūreivio mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/4 reikalavimus;
5. Jūreivio mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/4 skyriaus reikalavimus;
6. Laivų motoristo mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-III/4 reikalavimus.

Klaipėdos universiteto Jūreivystės institutas:

1. Laivavedyba (vienpakopės diplomuoto inžinieriaus studijos) – transporto inžinerijos diplomuoto inžinieriaus kvalifikacinis laipsnis ir laivavedžio profesinė , atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/2 reikalavimus;
2. Laivavedyba (sutrumpintos neakivaizdinės diplomuoto inžinieriaus studijos) – transporto inžinerijos diplomuoto inžinieriaus kvalifikacinis laipsnis ir laivavedžio profesinė kvalifikacija, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/2 reikalavimus;
3. Laivų energetinių įrenginių eksploatacija (vienpakopės diplomuoto inžinieriaus studijos) – transporto inžinerijos diplomuoto inžinieriaus kvalifikacinis laipsnis ir laivų mechaniko profesinė), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-III/2 reikalavimus;

4. Laivų energetinių įrenginių eksploatacija (sutrumpintos neakivaizdinės diplomuoto inžinieriaus studijos) – transporto inžinerijos diplomuoto inžinieriaus kvalifikacinis laipsnis ir laivų mechaniko profesinė kvalifikacija), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-III/2 reikalavimus;

5. Laivų energetinių įrenginių eksploatacija (bakaluro studijos) – transporto inžinerijos bakaluro kvalifikacinis laipsnis ir laivų mechaniko profesinė kvalifikacija), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-III/2 reikalavimus.

Lietuvos jūreivystės kolegija:

1. Jūrų laivavedybos studijų mokymo programa (dieninės ir neakivaizdinės studijos), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/2 reikalavimus;

2. Laivų energetinių įrenginių eksploatavimo studijų mokymo programa (dieninės ir neakivaizdinės studijos), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-III/2 reikalavimus;

3. Laivavedybos ir laivų jėgainių studijų mokymo programa (dieninės ir neakivaizdinės studijos), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/3 reikalavimus;

4. Globalinės jūrų nelaimės atvejų ir saugos sistemos (GMDSS) mokymo programos:

1) operatoriaus GOC);

2) operatoriaus (GOC) testiniam mokymui, atitinkančios JRAB konvencijos poskyrio A-IV/2 reikalavimus;

5. Globalinės jūrų avarinio ryšio ir saugos sistemos (GMDSS) mokymo programos:

1) riboto operatoriaus (ROC)

2) riboto operatoriaus (ROC) testiniam mokymui, atitinkančios JRAB konvencijos poskyrio A-IV/2 reikalavimus;

6. Radiolokacinės navigacijos, radiolokacinio žymėjimo ir automatinio radiolokacinio žymėjimo sistemos (ARPA) panaudojimo, tiltelio valdymo, paieškos ir gelbėjimo mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/2 reikalavimus;

7. Radiolokacinės navigacijos, radiolokacinio žymėjimo ir automatinio radiolokacinio žymėjimo sistemos (ARPA) panaudojimo mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/1 reikalavimus;

8. Pasiruošimo keleivių srautų valdymui, personalo pasiruošimo saugiai keleivių priežiūrai ir jų aptarnavimo patalpose Ro-Ro laivuose, mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/2-1, 2, 3 reikalavimus;

9. Žmonių elgesio valdymo avarinėse situacijose, keleivių ir krovinių saugumo bei korpuso nepralaidumo vandeniui užtikrinimo Ro-Ro laivuose mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/2-4, 5 reikalavimus;
10. Jūreivių mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/4 reikalavimus;
11. Kvalifikuotų jūreivių mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/4 reikalavimus;
12. Laivų motoristų mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-III/4 reikalavimus;
13. Kovos su gaisrais (pagal išplėstinę programą) mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/3 reikalavimus;
14. Darbo su gelbėjimo plaustais, gelbėjimo valtimis, išskyrus greitaeigėmis gelbėjimo valtimis, mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/2-1 reikalavimus;
15. Specialistų, tinkančių darbui su greitaeigėmis gelbėjimo valtimis, mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/2-2 reikalavimus;
16. Įvadinio mokymo darbui tanklaiviuose mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/1-1 reikalavimus;
17. Jūrininkų ruošimo darbui naftos tanklaiviuose mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/1-2 reikalavimus;
18. Jūrininkų ruošimo darbui dujų tanklaiviuose mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/1-2 reikalavimus.
19. Asmeninio gelbėjimosi, gaisrų prevencijos ir kovos su gaisrais, pirminės medicininės pagalbos, asmeninio saugumo ir socialinės atsakomybės mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/1 reikalavimus;

UAB Jūrininkų treniruočių centras:

1. Globalinės jūrų avarinio ryšio ir saugos sistemos (GMDSS) mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-IV/2 reikalavimus;
2. Radiolokacinio stebėjimo ir kurso žymėjimo mokymo programa (operatoriaus), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/1 reikalavimus;
3. Radiolokacinio stebėjimo ir kurso žymėjimo mokymo programa (vadovo), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/2 reikalavimus;

4. Automatinio radiolokacinio kurso žymėjimo mokymo programa (operatoriaus), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/1 reikalavimus;
5. Automatinio radiolokacinio kurso žymėjimo mokymo programa (vadovo), atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-II/2 reikalavimus;
6. Asmeninio gelbėjimosi, gaisrų prevencijos ir kovos su gaisrais, pirminės medicininės pagalbos, asmeninio saugumo ir socialinės atsakomybės mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/1 reikalavimus;
7. Kovos su gaisrais (pagal išplėstinę programą) mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/3 reikalavimus;
8. Keleivinių laivų personalo mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/3 reikalavimus;
9. Naudojimosi greitaeigėmis gelbėjimosi valtimis mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/2 reikalavimus;
10. Navigacinio budėjimo laivuose organizavimo mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio B-VIII/2 reikalavimus;
11. Darbo su gelbėjimosi valtimis, gelbėjimosi plaustais, išskyrus greitaeiges gelbėjimo valtis, mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-VI/2 reikalavimus.
12. Supažindinimo su tanklaiviais mokymo kursų programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/1-1 reikalavimus;
13. Minios valdymo, pažintiniai, pagalbos teikimo keleiviams Ro–Ro tipo keleiviniuose laivuose mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/2-1,2,3 reikalavimus;
14. Keleivių, krovinių saugumo ir laivo korpuso sandarumo, krizių valdymo ir žmonių elgesio Ro – Ro tipo keleiviniuose laivuose mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/2-4,5 reikalavimus;
15. Keleivių saugumo, krizių valdymo ir žmonių elgesio keleiviniuose ne Ro – Ro tipo laivuose mokymo programa, atitinkanti JRAB konvencijos poskyrio A-V/3-4,5 reikalavimus.